

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Ždánková

Právně-etické aspekty ochrany lidského plodu

Diplomová práce

Olomouc 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právně-etické aspekty ochrany lidského plodu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 19. 7. 2021.

Tereza Ždánková

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu této diplomové práce, **JUDr. Petru Osinovi, Ph.D.**, za odborné vedení práce, jeho ochotu, připomínky, cenné rady, vstřícnost a trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Vybrané filozofické přístupy k morálnímu statusu embrya	9
1.1. Ontologický personalismus	10
1.2. Empirický funkcionalismus	11
1.3. Morální gradualismus	13
2. Postavení nenarozeného člověka v právním řádu	14
2.1. Vybrané mezinárodní smlouvy a nadnárodní judikatura	14
2.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv a Úmluva o právech dítěte	14
2.1.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a vybraná judikatura Evropského soudu pro lidská práva	16
2.2. Ústavní východiska	19
2.2.1. Právo na život	19
2.2.2. Právní úprava interrupcí a její legitimita	21
2.3. Postavení nascitura v soukromém právu	24
2.4. Postavení nascitura v trestním právu	25
2.4.1. Těhotná žena a těhotenství	26
2.4.2. Lidský plod	26
3. Trestněprávní ochrana nascitura	28
3.1. Momentum nativitatis v českém trestním právu	28
3.2. Trestné činy proti těhotenství ženy	30
3.2.1. Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu a se souhlasem těhotné ženy	31
3.2.2. Pomoc těhotné ženě k nedovolenému přerušení těhotenství a svádění těhotné ženy k nedovolenému přerušení těhotenství	32
3.3. Trestný čin nedovoleného nakládání s lidským embryem a lidským genomem	33
3.4. Usmrcení plodu jako těžká újma na zdraví těhotné ženy	34
3.5. Přitěžující okolnosti a kvalifikované skutkové podstaty trestných činů	34
4. Odpovědnost těhotné ženy za nenarozené dítě	36
4.1. Trestněprávní odpovědnost a společné ustanovení o beztrestnosti těhotné ženy	36
4.1.1. Vymezení objektu skutkových podstat trestných činů proti těhotenství ženy	38
4.1.2. Trestněprávní odpovědnost těhotné ženy za smrt narozeného dítěte v důsledku poškození plodu	40

4.2. Soukromoprávní odpovědnost	42
4.2.1. Žaloby wrongful life	44
4.2.2. Omezování práv a svobod těhotné ženy v rámci prevenční povinnosti	46
4.3. Návrhy de lege ferenda	48
Závěr	52
Seznam literatury.....	54
Abstrakt a klíčová slova	59
Abstract and key words	60

Seznam použitých zkratek

AIDS – Syndrom získaného selhání imunity (Acquired Immune Deficiency Syndrome)

ČR – Česká republika

Deklarace – Všeobecná deklaráce lidských práv

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

FAS – Fetální alkoholový syndrom (Fetal Alcohol Syndrome)

FASD – příznaky poruchy fetálního alkoholového spektra (Fetal alcohol syndrom disorders)

HIV – Lidský virus imunologické nedostatečnosti (Human immunodeficiency virus)

Interrupční vyhláška – vyhláška č. 75/1986 Sb., vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství

Interrupční zákon – zákon č. 66/1986 Sb., zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství

Komise – Evropská komise pro lidská práva

KS – Krajský soud

LZPS – zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

NS – Nejvyšší soud

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ÚS – Ústavní soud

VS – Vrchní soud

Úvod

Problematika ochrany nenarozených dětí je v současné době často skloňovaným tématem, ať již v souvislosti s interrupcemi, či například se stále přetrvávajícím relativně vysokým procentem dětí rodících se s různými vadami v důsledku nezodpovědného chování jejich matek v průběhu gravidity. Z tohoto důvodu jsou tématem mé diplomové práce právně-etické aspekty ochrany lidského plodu, respektive postavení nenarozeného člověka obecně v systému práva mezinárodního i národního, s důrazem na pojetí nenarozeného člověka optikou českého práva trestního a občanského.

Domnívám se, že úprava *de lege lata* neposkytuje dostatečné prostředky, které by mohly výše uvedené negativní jevy redukovat na minimum, či ideálně eliminovat, a v práci se pokouším současnou úpravu detailně zanalyzovat, poukázat na její nedostatky, zejména na etická a morální dilemata, která může úprava vyvolávat, a přijít s návrhy *de lege ferenda*, které by dané nedostatky pomohly zmírnit.

Práce je rozdělena na 4 kapitoly. První kapitola uvádí problematiku exkursem do filosofie, kdy jsou podrobně objasněny přístupy ontologického personalismu, empirického funkcionalismu, a morálního gradualismu v souvislosti s morálním statutem lidského embrya, neboť je dle mého názoru klíčové se hned zpočátku obeznámit se základními východisky, jejichž prvky obsahuje i současná právní regulace.

Druhá kapitola se v první podkapitole zabývá právním postavením nenarozeného člověka optikou vybraných mezinárodních smluv, konkrétně Všeobecné deklarace lidských práv, Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a dále uvádí přílehlavou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále i jen „ESLP“), co do základních standardů právní ochrany poskytované nenarozenému člověku. V dalších podkapitolách potom na mezinárodní regulaci navazuje česká úprava na ústavní úrovni v souvislosti s právem na život, a následně zákonná a podzákonná úprava výjimek z tohoto práva v podobě legálního umělého přerušení těhotenství, kdy je zkoumána legitimita této úpravy. Další dvě podkapitoly potom obecně rozebírají postavení nenarozeného člověka v českém soukromém a trestním právu.

Třetí kapitola se již detailněji zabývá trestněprávní ochranou lidského plodu, zejména tím, kdy tato ochrana začíná a kdy končí, a následně jednotlivými trestnými činy proti těhotenství ženy, a dalšími trestnými činy, které souvisejí s těhotenstvím ženy.

Kapitola čtvrtá uzavírá práci aplikováním poznatků získaných analýzou právních předpisů na potenciální praktické příklady, za účelem zjištění, zda lze nějakým způsobem

omezovat a sankcionovat těhotnou ženu ve jménu práva na život a zdraví jejího nenarozeného dítěte, a to jak z hlediska práva trestního, tak z hlediska práva občanského. Konkrétně se v jednotlivých podkapitolách zabývám případy usmrcení plodu samotnou těhotnou ženou bez zákonného důvodu, a poškozování plodu v průběhu jeho prenatálního vývoje, ústící v porození dítěte, které následně v důsledku těchto prenatálních poškození zemře, případně které nezemře, ale jednání matky v průběhu gravidity na něm zanechá trvalé následky spočívající v újmě na zdraví. V souvislosti s tím zkoumám možnosti obrany nascitura již v průběhu těhotenství, případně možnosti nárokování odškodnění poté, co se dítě narodí. Závěrem kapitoly nastíním možné změny v současné úpravě, které by mohly pomoci obdobné situace efektivně řešit.

V práci čerpám primárně z lidskoprávních dokumentů, národní úpravy, a soudní judikatury, neboť jejich analýza je východiskem pro mé závěry. Dále v hojném počtu užívám odborné literatury v podobě monografií, komentářů, a odborných článků v časopiseckých zdrojích v oblasti práva a medicíny. Vzhledem k tomu, že některá témata nejsou odbornou literaturou ve větším měřítku řešena, vycházím rovněž z několika kvalifikačních prací, a s ohledem na aktuálnost, obsáhlost, a kontroverznost tématu, práce na mnoha místech odkazuje i na internetové zdroje.

1. Vybrané filozofické přístupy k morálnímu statusu embrya

Otázkou, kterým okamžikem dochází ke vzniku nové lidské bytosti, se společnost zabývá od nepaměti, a stala se předmětem zkoumání nejen filozofů a lékařů, ale také právníků, neboť právní regulace ochrany lidského života, který je zásadně celospolečensky přijímán jako hodnota nejvyšší, má v právní úpravě klíčové postavení. Zatímco problematika ochrany narozeného člověka je většinou právních řádů vyřešena bez možnosti různých interpretací, problematika právní ochrany člověka nenarozeného je i v současné době obklopena velkým množstvím otázek, neboť názory na to, který okamžik je okamžikem vzniku lidského života a nového člověka, se různí napříč odbornou i laickou veřejností, a je nemožné při takové pluralitě názorů, která v současné době panuje, tyto názory sjednotit. Jako na jednotlivce na nás působí v průběhu života mnoho faktorů, ať už intelektuálních, duchovních, či emocionálních, které nás vedou k zaujetí toho či onoho postoje, a proto pro účely této kapitoly budu primárně vycházet z přístupu biologického a z různých přístupů filozofických, které měly nebo mohly mít vliv na formování současné právní úpravy ochrany nenarozeného lidského života.

Ohledně vzniku nového lidského života z hlediska biologického má věda jasno – přístup je postaven na vědeckém poznání procesu oplození (fertilizace), při němž dochází ke spojení ženské a mužské pohlavní buňky po pohlavním aktu (případně po umělém zavedení semene do děložního hrdla, anebo dokonce v laboratorních podmínkách, tzv. fertilizace in vitro)¹, a odpověď na otázku, kdy vzniká lidský život, je tedy z pohledu biologického jednoznačná – život lidské bytosti vzniká v okamžiku početí, kdy v důsledku splynutí pohlavních buněk vzniká buňka nová, která v sobě nese novou a naprosto jedinečnou genetickou informaci, odlišnou od genetické informace rodičů, a to přestože je zygota závislá na prostředí těla matky.²

O tom, zda je lidský život hoděn právní ochrany, není třeba polemizovat, a je právě úkolem práva tyto názory a dostupné poznatky reflektovat, a regulovat tak předmětné vztahy v dané oblasti, zejména za účelem dosažení pro většinu společnosti přijatelného konsensu v otázce právní regulace interrupcí, ale např. i nakládání s lidskými embryi pro účely výzkumu a vědeckého pokroku.

Abychom pochopili, z čeho vychází současná koncepce právní úpravy ochrany člověka před jeho narozením, a čím se její autoři inspirovali, je třeba se aspoň okrajově seznámit a nejvýznamnějšími filozofickými přístupy ke vzniku nové lidské bytosti, konkrétně s myšlenkovými proudy empirického funkcionalismu, ontologického personalismu a morálního

---

¹ Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 317.

² Clark, J. O. E. (ed.). *The Human Body*. London: Marshall Editions Limited, 1989, s. 5.

gradualismu, řešícími vztahy mezi tzv. „human being“ (lidská bytost) a „human person“ (lidská osoba), které zaujímají klíčové místo nejen v bioetické, ale i v právní diskuzi, a se kterými úzce souvisí problematika tzv. „morálního statusu embrya“.

1.1. Ontologický personalismus

V otázkách týkajících se statusu osoby se střetávají dvě diametrálně odlišné a naprosto neslučitelné teorie: ontologický personalismus a empirický funkcionalismus. Podle teorie ontologického personalismu je každý člověk osobou od svého stvoření (tedy od okamžiku fertilizace), až do své smrti, a to pouze na základě skutečnosti, že patří k druhu *Homo sapiens sapiens*. Zjednodušeně řečeno, tato teorie definuje osobu čistě na základě příslušnosti k biologickému druhu. Pro zastánce ontologického personalismu je potom takto vznikuvší lidský život natolik posvátný, že je dle jejich názoru naprosto nesprávné jej v určitých sporných případech ukončit, neboť člověk ve všech fázích své existence je podle této teorie osobou s neodvolatelným právem na život.³

Lidské embryo je dle ontologického personalismu podstatou, která je vybavena schopností seberozvoje, a ač závislé na matce, formuje se, a vyvíjí se jako svébytný jedinec. Takovému embryu je přisuzována tzv. „racionální přirozenost“, tedy schopnost užívat rozum, bez ohledu na to, jestli se tato schopnost aktuálně realizuje nebo nikoliv.⁴

Ontologičtí personalisté nečiní rozdíl mezi pojmy „human being“ a „human person“ – člověk je zkrátka bytostí a zároveň osobou od zygoty až po smrt, neboť jde o útvar, který se potenciálně může stát dospělým člověkem, a tedy takovému útvaru musíme přiřknout práva dospělého člověka. Příznivci této teorie se tedy kloní k názoru, že lidské embryo disponuje již od samotného vzniku plným morálním statutem, a tedy je nepřipustné činit jakékoli kroky, které by vedly k jeho poškození nebo zničení, neboť má disponovat všemi právy, které lze přiznat lidské osobě, a to včetně (a předně) práva na život.

Zdůrazňován je princip rovnosti mezi lidmi, podle kterého jsou si všichni lidé rovni a neměli by být považováni za méněcenné jen na základě věku, stavu závislosti či stádia vývoje. Vývoj je nepřetržitý proces, ve kterém neexistuje žádný zvláštní okamžik, kdy se lidský život najednou

---

³ SUCHÁNEK, Marek. Mýtus ontologického personalismu. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2017, č. 3 [cit. 25. března 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

⁴ LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta bioethica*. Brno: Hippokrates, 2003, roč. 3, č. 4, s. 6.

stává hodným úcty a ochrany – této úcty a ochrany je hoden již na základě příslušnosti k lidskému druhu a tato hodnota je každému počatému embryu imanentní.⁵

Pod ontologický personalismus můžeme pravděpodobně zařadit i specifický přístup, dle kterého má lidské embryo plný morální status nikoliv od okamžiku fertilizace, nýbrž od 14. dne vývoje. Po 14. dni vývoje totiž už u embrya neexistuje možnost vzniku monozygotních dvojčat, a v souladu s tímto přístupem se má za to, že dokud při vývoji embrya existuje možnost vzniku monozygotních dvojčat, tak se ještě nejedná o lidskou bytost, neboť tato by ze své podstaty měla být nedělitelným individuem.⁶ Tento přístup se od klasického ontologického personalismu ničím neliší ohledně toho, že je lidské bytosti přiznán plný morální status od okamžiku jejího vzniku, pouze se neshoduje v otázce samotného okamžiku vzniku lidské bytosti.

1.2. Empirický funkcionalismus

Jak již název napovídá, empirický funkcionalismus definuje osobu na základě určitých funkcí. Protože obvykle tyto funkce nevlastní všechny lidské bytosti a tyto funkce mohou mít také jiné entity než jen člověk, existuje dle této teorie zásadní rozdíl mezi pojmy „human being“ a „human person“. Lidské bytosti status osoby získávají, mohou o něj za svého života přijít, nebo jej vůbec nezískat. Respekt potom nenáleží lidským bytostem kvůli tomu, co jsou, jako je tomu u ontologickému personalismu, ale díky projevu určitých funkcionálních vlastností, které z nich dělají lidské bytosti.⁷ Tyto vlastnosti ale nejsou nikde taxativně vyjmenovány.

Například v případě hypotézy empirického funkcionalismu, která se opírá o kognitivní kapacitu, zygota, embryo ani fétus není osobou, neboť jim chybí vědomí sama sebe, a na jeho základě schopnost svobodné, rozumně zdůvodnitelné volby. Na základě této hypotézy ale potom osobou zřejmě dále nebude ani novorozenec, těžce mentálně nemocný nebo těžce senilní člověk. Oproti tomu potom hypotéza, podle níž je osobou každý, kdo je schopen cítění libosti a nelibosti a má kapacitu pro vnímání radosti i bolesti, nám okruh značně rozšíří, neboť podle této definice potom bude osobou i senilní či mentálně nemocný člověk, a pravděpodobně od určitého stádia vývoje také fétus,⁸ nicméně tato definice je zase tak široká, že zasahuje i do oblasti entit zcela odlišných od druhu *Homo sapiens sapiens*.

---

⁵ *Harvard Magazine: Debating the Moral status of the Embryo*. [online]. harvardmagazine.com, 2004 [cit. 27. března 2021]. Dostupné na <https://www.harvardmagazine.com/2004/07/debating-the-moral-status.html>.

⁶ SUCHÁNEK, Marek. Morální status embrya v perspektivě morální diference mezi human being a human person. Olomouc, 2016, diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.

⁷ SUCHÁNEK, Marek. Evolučně-konzervativní pojem osoby. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2020, č. 1 [cit. 24. března 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸ VÁCHA, Marek. In: VÁCHA, Marek a kol. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012. s. 49.

Je zjevné, že na rozdíl od poměrně jednoduchého přístupu ontologických personalistů ke statusu nenarozeného člověka, v rámci empirického funkcionalismu často i jeho příznivcům dělá problém dosáhnout konsensu ohledně toho, komu status osoby náleží, a komu nikoliv. Dá se obecně říct, že empirický funkcionalismus nepopírá, že již zygota či embryo představují lidský život (human being), nicméně zásadně zpochybňuje morální status takové zygoty či embrya, a to až do okamžiku, kdy takový život nabude vlastnosti, které jsou dostatečně relevantní pro to, aby byl takovému organismu přisouzen status lidské osoby. Pro všechny formy empirického funkcionalismu je tedy společné, že uznávají začátek lidského života okamžikem zplození, tvrdí však, že tento život se stává osobou (human person) až v nějakém dalším vývojovém stupni, přičemž je irelevantní biologický popis embrya. Extrémní zastánci empirického funkcionalismu mohou potom lidskému embryu přisuzovat až nulový morální status a to až do okamžiku jeho narození (či v nejextrémnější podobě až do určité doby po jeho porodu), a v návaznosti na to potom odmítat jakákoli omezení co do nakládání s takovým jedincem.⁹

Jedním z argumentů podírajících nulový morální status embrya je např. argument mozkové aktivity, podle kterého embryo ještě nemá centrální nervový systém, a proto ani smyslové vnímání. Pokud tedy můžeme brát orgány od pacientů, kteří byli prohlášeni mrtvými kritériem mozkové smrti, pak analogicky k tomu můžeme také používat buňky embryí pro vědecké účely nebo ve prospěch pacientů, kteří jsou osobami. Dalším často užívaným argumentem je argument a maiori ad minus, podle kterého, když je právně přípustná interrupce, pak bychom měli připustit i embryo-destruktivní výzkum, neboť legalizací interrupcí v podstatě uznáváme, že lidský plod nemá do 12. týdne vývoje status osoby.¹⁰

1.3. Morální gradualismus

Dalším ze směrů, který tvoří jakýsi most mezi ontologickým personalismem a empirickým funkcionalismem, je tzv. morální gradualismus, který vývoj lidského plodu shledává postupným, a stejně tak vývoj jeho morálního statusu se tedy naplňuje postupně, což velmi zjednodušeně znamená, že např. embryo o třiceti dvou buňkách bude mít větší morální hodnotu než embryo o čtyřech buňkách. Důstojnost a práva přisuzovaná zygotě, embryu a fétu se v průběhu vývoje zvětšují a spolu s nimi i nárok na jejich ochranu. Ani morální gradualismus

---

⁹ LAJKEP, T. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta bioethica*. Brno: Hippokrates, 2003, roč. 3, č. 4, s. 6.

¹⁰ SUCHÁNEK, Marek. Morální status embrya v perspektivě morální diference mezi human being a human person. Olomouc, 2016. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.

nám však neposkytuje odpověď na otázku, jaké vlastnosti musí bytost mít, aby jí bylo přiznáno právo na život, respektive v jakém stupni vývoje se musí lidská bytost nacházet, aby již nebylo morálně ospravedlnitelné její zničení.¹¹

---

¹¹ LAJKEP, T. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta bioethica*, Brno: Hippokrates, 2004, roč. 3, č. 4, s. 2.

2. Postavení nenarozeného člověka v právním řádu

2.1. Vybrané mezinárodní smlouvy a nadnárodní judikatura

Právo na život patří k nejdůležitějším základním lidským právům. Stricto sensu zaručuje právo na život právo na samotnou existenci člověka. Nebylo-li by lidskoprávními dokumenty zaručeno právo na život, stala by se všechna ostatní základní lidská práva zcela abstraktními. Výše jsem rozebrala biologické poznatky a filosofické přístupy k pojetí lidského života, a jak jsem již uvedla, je právě úkolem práva tyto poznatky a přístupy reflektovat a přizpůsobit jim koncepci úpravy předmětné problematiky.

Vzhledem k tomu, že Česká republika je stranou nezanedbatelného množství mezinárodních smluv, v českém právním řádu se promítají i univerzální principy ochrany lidských práv, práva na život včetně, neboť jsou tato považována celosvětově za tak důležitá, že je nutné chránit je na mezinárodní úrovni. Národní právní řády potom musejí při vlastní normotvorbě tyto univerzální principy reflektovat.

2.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv a Úmluva o právech dítěte

Všeobecná deklarace lidských práv (dále i jen „Deklarace“) z roku 1948 má formálně nezávazný charakter, nicméně významně posílila univerzální standard ochrany lidských práv.

V čl. 1 Deklarace normuje, že *všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.* Samotné právo na život je potom zakotveno v čl. 3 Deklarace, který uvádí, že *každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*

S ohledem na nejednoznačnost ustanovení co do použitých pojmů a spojení v Deklaraci, kdy absentuje jejich podrobnější vysvětlení, je třeba jednotlivá ustanovení v celém kontextu analyzovat. Zejména díky čl. 1 Deklarace a užití spojení „*všichni lidé se rodí*“ může evokovat dojem, že pojem „*rodí*“ byl použit záměrně, aby vyloučil uplatňování práv Deklarace na nenarozené lidské bytosti.¹² S tímto závěrem si ovšem dovoluji nesouhlasit, neboť se domnívám, že rozlišení pojmu „*každý*“ a spojení „*všichni lidé se rodí*“ má svůj účel. Z dikce čl. 1 je jednoznačné, že nejširší okruh práv je přiznán osobám narozeným – tyto se okamžikem narození stávají svobodnými a ostatním lidem rovnými co do důstojnosti a práv. Právo na život, nicméně, je dle čl. 3 přiznáno nikoliv pouze lidem narozeným, nýbrž každému, čímž se tedy množina adresátů vybraných ustanovení Deklarace rozšiřuje.

¹² https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_interrupce_final.pdf

V kontextu výše nastíněných filozofických přístupů mám potom za to, že spojení „*všichni lidé*“, obsažené v čl. 1 Deklarace s největší pravděpodobností obsahově naplňuje pojem „human person“, a pojem „*každý*“ je potom třeba vykládat ve smyslu „human being“. V takovém případě tedy pouze narozený člověk je zcela svobodným a roven ostatním lidem co do důstojnosti a práv, nicméně i člověk nenarozený bude požívat práva na život (a dalších práv), ač v omezené míře, neboť pro absolutní ochranu tohoto práva se člověk musí narodit (a tedy stát se „human person“).

Dalším naprosto zásadním milníkem ve vývoji mezinárodněprávní ochrany dětí bylo potom přijetí Úmluvy o právech dítěte roku 1989. I tento dokument už v rámci tvorby samotného textu smlouvy, a následně i v průběhu kontraktace, narazil právě na problematiku nejednoznačné terminologie. Čl. 1 Úmluvy o právech dítěte v současné podobě obsahuje následující text: „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“

Stanovení momentu, kterým začíná „dětství“, se stalo hlavním zdrojem neshod a kontroverzí při jednání států, podílejících se na přípravě textu dokumentu. Původní návrh čl. 1 za dítě považoval každého člověka od chvíle jeho narození, což bylo předmětem dohadů o správnosti tohoto ustanovení. Řada států požadovala, aby definice obsahově pojala pod pojem „dítě“ i celé prenatální období, počínající jeho početím. Neshoda byla vyřešena přijetím návrhu delegátů Maroka, kteří požadovali zcela opustit snahu definovat okamžik počátku „dětství“ a z definice vypustit tehdy zamýšlenou formulaci „od chvíle jeho narození“ – tedy nechat definici tohoto momentu na jednotlivých smluvních státech, kterým je tak umožněno poskytnout nasciturovi právní ochranu v souladu s lokálními standardy.¹³

Ač je tedy Úmluva o právech dítěte právně závazným dokumentem, a ač k tomu spojení „každá lidská bytost“ svádí, nelze z ní bez dalšího vyvozovat prenatální právo na život a tedy povinnost smluvních stran práva nenarozeného dítěte ochraňovat. Úprava práv dítěte v této fázi vývoje je ponechána v diskreci smluvních stran, a s ohledem na množství smluvních stran by pravděpodobně vzhledem k odlišným kulturám a obyčejům ani nebylo reálné vytvoření definice, která by vyhovovala všem signatářům.

Obdobně jako Deklarace tedy ani Úmluva o právech dítěte ze své působnosti nevylučuje nenarozeného člověka, ale rovněž se ani podrobněji úpravou jeho postavení a práv nezabývá.

---

¹³ KRUPA, Matěj. *Mezinárodní ochrana práv dítěte*. 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Bayerová, Monika.

2.1.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a vybraná judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Vzhledem k tomu, že jsou domácí soudy jednotlivých členských států Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále i jen „Úmluva“) vázány výkladem ESLP, považují za důležité rozebrat pojetí práva na život i optikou Úmluvy v kontextu s vybranými judikáty ESLP.

I Úmluva, vzhledem k povaze práva na život jako nejzásadnějšího základního lidského práva, věnuje tomuto právu umístění hierarchicky na vrcholu. Hned v čl. 2 Úmluva normuje, že *právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.* Opět se zde setkáváme s absencí bližší specifikace okruhu adresátů, resp. vysvětlení, zda bylo vůlí tvůrců smlouvy přiznat právo na život i jedinci v prenatalním období. Pokud bychom postupovali stejně jako v rámci analýzy jednotlivých ustanovení Deklarace, dospěli bychom i zde k závěru, že je-li pojmem „každý“ myšleno synonymum k pojmu „human being“, garantovala by Úmluva právo na život každému člověku, bez ohledu na jeho fázi vývoje. Zde je ovšem příslušný výlučně ESLP, aby poskytl závazný výklad nejednoznačných ustanovení smlouvy.

Při své rozhodovací činnosti se ESLP s otázkou práva na život nenarozeného dítěte již několikrát potýkal.

Klíčovým shledávám rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva (dále i jen „Komise“) ve věci *W. P. Protiv Spojenému Království*. Stěžovatel, potenciální otec dítěte, se domáhal u Vysokého soudního dvora soudního příkazu, který by zabránil jeho manželce v osmém týdnu těhotenství podstoupit zamýšlenou interrupci. Jeho žádost byla zamítnuta, s odůvodněním, že podle anglického práva nemá lidský plod právo na život do doby, než se narodí, a dále otec dítěte v žádném případě nemá právo matce dítěte zabránit v podstoupení potratu, pokud byly dodrženy zákonné požadavky.

Následně se stěžovatel obrátil na Komisi s tvrzením, že zákon, na jehož základě byl potrat schválen a proveden, porušuje čl. 2 a / nebo 5, 6, 8 a 9 Úmluvy, když porušení čl. 2 a / nebo 5 shledával v tom, že nezákonná úprava vůbec dovoluje a popírá zákonná práva lidského plodu. Komise se tedy v odůvodnění rozhodnutí zabývala výkladem první věty čl. 2 odst. 1, zejm. potom významem pojmů „každý“ a „život“.

Komise následně navrhla tři možné způsoby výkladu čl. 2 Úmluvy, a to tak, že (i) *lidský plod není vůbec pod jeho působnost zahrnut*, (ii) *je uznáno právo na život lidského plodu s určitými implicitními omezeními*, nebo (iii) *je uznáno absolutní právo na život lidského plodu*

– tuto poslední možnost ale vzápětí zamítl, neboť je lidský plod neoddělitelně spjat se životem těhotné ženy, a nemůže na něj být nahlíženo izolovaně – v opačném případě by bylo podstoupení potratu nepřipustné i v případě, že by pokračování těhotenství znamenalo vážné ohrožení života ženy.

Vzhledem k tomu, že v případě *W. P. proti Spojenému království*, se jednalo o interrupci ze zdravotních důvodů, dále se Komise dalšími možnostmi nezabývala. K tomu je třeba dodat, že rozhodnutí ve věci *W. P. proti Spojenému království* bylo první, ve kterém ESLP nenechal otázku práva na život nenarozeného dítěte otevřenou zcela, ale i zde je zjevné, že se snažil, pravděpodobně z důvodu citlivosti a kontroverznosti, problematiku zcela nevyčerpat, a proto Komise nechala otevřené dvě možné cesty, kterými se mohl výklad čl. 2 Úmluvy do budoucna ubírat.¹⁴

Myšlenkové pochody soudu ve vztahu k problematice lze dále sledovat v odůvodnění rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ve věci *H. proti Norsku*, kdy matka dítěte podstoupila interrupci z nikoli zdravotních, nýbrž sociálních důvodů. Potenciální otec dítěte jako stěžovatel rovněž shledával rozpor s čl. 2 Úmluvy v neexistenci ochrany života nenarozeného dítěte podle norského práva. Po zhodnocení příslušných ustanovení norského zákona o ukončení těhotenství Komise dospěla k závěru, že existují rozdílné názory na to, zda je v tomto případě dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi legitimní potřebou chránit lidský plod a legitimním zájmem ženy, nicméně v daném případě Norsko nepřekročilo míru pro své uvážení.

Norská úprava umožňovala potrat do 12. týdne těhotenství na základě vlastního rozhodnutí, do 18. týdne potom na základě rozhodnutí dvou lékařů, v případě, že by těhotenství, porod nebo péče o dítě postavila matku dítěte do těžké životní situace, a později pouze z vážných důvodů, ale nikdy, pokud je důvod se domnívat, že je fétus životaschopný. Na základě toho ESLP zhodnotil, že co do úpravy ochrany práva na život lidského plodu a ochrany zájmů a práv těhotné ženy bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy.¹⁵

Klíčovým judikátem, který navíc pochází z relativně nedávné doby, je i rozhodnutí ESLP ve věci *Vo proti Francii*, kde ESLP poprvé věnuje celé problematice velmi podrobnou a komplexní pozornost. Ve věci byla stěžovatelkou sama těhotná žena, které byl z důvodu záměny pacientek kvůli stejnému jménu proveden zákrok, v jehož důsledku musela podstoupit

---

¹⁴ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 5. 1980 ve věci *W. P. proti Spojenému Království*, č. 8416/78.

¹⁵ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 19. 5. 1992 ve věci *H. proti Norsku*, č. 17004/90.

interrupci, ač plánovala své dítě donosit a porodit. Žena se nacházela mezi 20. a 21. týdnem těhotenství, přičemž plod byl zcela zdravý a nebyl důvod pochybovat o jeho životaschopnosti.

Stěžovatelka následně vznesla trestní oznámení ve vztahu k lékařům, kteří zákrok provedli, nicméně francouzský kasační soud rozhodl, že způsobení smrti plodu v děloze, když v tu chvíli ještě nebyl samostatně životaschopný, nezakládá trestný čin neúmyslného zabití, a to vzhledem k tomu, že plod není považován za lidskou bytost mající nárok na trestněprávní ochranu.

Právě nedostatečná trestněprávní ochrana nenarozeného dítěte byla dle stěžovatelky porušením čl. 2 Úmluvy. ESLP provedl ve věci podrobnou analýzu, jejímž výsledkem bylo, že nenarozené dítě není považováno za osobu přímo chráněnou čl. 2 Úmluvy, a že pokud má nenarozené dítě právo na život, je toto právo limitováno právy a zájmy matky, nicméně možnost rozšíření ochrany za určitých okolností i na nenarozené dítě dosud nebyla vyloučena, a rovněž podotknul, že nenarozené dítě nesmí být zbaveno ochrany zcela.¹⁶

Názory na otázku práva na život plodu však vyslovilo několik soudců v separátních stanoviscích, kteří byli toho názoru, že nenarozené dítě není chráněno čl. 2. Úmluvy. Oproti tomu disentující soudci byli názoru, že čl. 2 měl být zjevně aplikován. Dva další soudci zaujali stanovisko, že čl. 2 se principiálně vztahuje na plod, ale měli za to, že v dané věci nebyl čl. 2 porušen.¹⁷ Dále byl v rozhodnutí soudu vyjádřen názor, že úroveň ochrany nenarozeného dítěte by neměla být stejná jako v případě dítěte již narozeného, nicméně to neznamená, že nenarozené dítě žádné ochrany nepožívá.

S ohledem na výše uvedené můžeme dospět k závěru, že všechny zmíněné mezinárodněprávní dokumenty, přistupují k problematice stejným způsobem – právo na život nenarozenému člověku výslovně neupírají, nicméně ani jej výslovně nepřiznávají.

Otázky, kdy začíná a končí lidský život, jsou složité, a významně přesahují právo, a vzhledem ke složitosti a rozdílným názorům napříč evropskými státy, ale i uvnitř jednotlivých států, není divu, že soud odmítá dát na tyto otázky jednoznačnou odpověď a místo toho státům přiznává zvláště široký prostor pro uvážení. Klíčové ale je, že ve svou judikaturou potvrzuje, že nenarozené dítě nesmí být právní ochrany zcela zbaveno, čímž v podstatě zakotvuje povinnost členských států se s problematikou ve svých národních legislativách vypořádat.

---

¹⁶ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. 7. 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.

¹⁷ KRATOCHVÍL, Jan. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání, 2012. Praha: C. H. Beck, s. 396.

2.2. Ústavní východiska

Závazku zakotvit ve svém právním řádu ochranu nenarozeného dítěte dostala i Česká republika, jakožto smluvní stát Úmluvy, přičemž právu na život se věnuje v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod (dále i jen „LZPS“).

2.2.1. Právo na život

Právo na život bývá označováno jako nejdůležitější lidské právo, právo nejzákladnější a nejvyšší, a porušení tohoto práva, tzn. usmrcení člověka, patří k nejzávažnějším porušením lidských práv.¹⁸ Je zakotveno LZPS v čl. 6, který v odst. 1 normuje, že *každý má právo na život, a že lidský život je hoden ochrany již před narozením.*

Toto stěžejní ustanovení, kterým zákonodárce poskytuje ochranu lidskému životu, je výchozí hodnotou každé demokratické právní společnosti, neboť v důsledku podmiňuje garanci a ochranu ostatních lidských práv a svobod. Dá se ale říct, že i přes svou stručnost (nebo právě pro ni) čl. 6 LZPS vyvolává interpretační kontroverze, a i komentářová literatura označuje tuto ústavodárcem použitou formulaci za normativně neurčitou, neboť z jejího znění není, stejně jako v případě výše uvedených lidskoprávních dokumentů, patrné, jaký standard právní ochrany je nenarozenému dítěti *de iure* přiznáván.¹⁹

Můžeme konstatovat, že zákonodárce v něm rozlišuje mezi pojetím ochrany lidského života v době před a po narození, a musíme zohlednit také existenci příslušné zákonné právní úpravy, která umožňuje intencionální zásahy do podstaty a vývoje nenarozeného lidského života. To samo o sobě svědčí o jasné tendenci zákonodárce poskytovat nenarozenému dítěti odlišný standard právní ochrany.²⁰

Lze se tedy domnívat, že pravděpodobně nebylo záměrem zákonodárce, aby pod pojem „každý“ byl zahrnut i lidský život v prenatálním období, čímž bylo umožněno přijetí legislativní úpravy destruktivních zásahů do přirozeného vývoje nenarozeného jedince, zejm. úpravy umělého přerušování těhotenství a výzkumů na lidských embryonálních kmenových buňkách.²¹

¹⁸ KRATOCHVÍL, Jan. In: BARTOŇ, Michal. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 223.

¹⁹ KOKEŠ, Marian. In: WÁGNEROVÁ, Eliška. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2012, s. 156.

²⁰ VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2016, č. 4 [cit. 25. března 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz)

²¹ ŘÍHOVÁ, Karin. *Zamyšlení nad ochranou lidského plodu v trestním právu*. [online] [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 24. října 2018 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/zamysleni-nad-ochranou-lidskeho-plodu-v-trestnim-pravu#link-note-2>.

Český Ústavní soud (dále i jen „ÚS“) se doposud v rámci rozhodovací praxe otázkou práva na život v prenatalním vývojovém stádiu podrobněji nezabýval, nicméně vzhledem ke znění čl. 15 odst. 1 zákona č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky,²² který se obsahově zcela shoduje s čl. 6 odst. 1 LZPS, můžeme zohlednit závěry ÚS Slovenské republiky, kdy objektem rozhodování bylo stanovení právního statusu nenarozeného dítěte, neboť byla napadána možnost ženy rozhodovat o ukončení svého těhotenství až do konce 12. týdne jeho trvání. Příslušný soud dospěl k právnímu závěru, že napadaná interrupční legislativa není v rozporu s ústavněprávní ochranou lidského života, přičemž z dikce čl. 15 odst. 1 slovenské ústavy vyplývá úmysl zákonodárce rozlišovat mezi spojeními „právo na život“ a „ochrana nenarozeného dítěte“.²³

Co se tedy týče české ústavněprávní roviny, z dikce čl. 6 odst. 1 LZPS je zcela zjevné, že nenarozenému člověku náleží právní ochrana, nicméně ochrana nenarozeného života se nedá postavit na roveň právu nenarozeného člověka na život.

Domnívám se, že přiznáním práva na život nenarozenému člověku bez dalšího a v plném rozsahu, by ani nebylo správné, neboť by nevyhnutelně vedlo ke kolizi se základními právy a svobodami těhotné ženy. Jak bylo uvedeno výše, přiznání absolutního práva na život lidskému plodu v jakékoli fázi jeho vývoje by v podstatě znamenalo nemožnost do vývoje tohoto plodu jakkoli zasahovat, bez ohledu na práva těhotné ženy, včetně jejího vlastního práva na život, a rovněž by do jisté míry znemožnilo používat embrya pro účely vědeckého výzkumu.

Podrobněji postavení lidského plodu v českém právu ústavní pořádek nespécifikuje, což v praxi vyvolává diskutabilní otázky, jako kdy tato ochrana začíná, jakým způsobem a v jaké míře má být nenarozenému člověku poskytována, a zejména potom vůči komu je lidský plod chráněn, na které z velké části (ale nikoli zcela) odpovídá zákonná úprava.

2.2.2. Právní úprava interrupcí a její legitimita

Tato práce se hlouběji nezabývá problematikou legálních interrupcí, nikoliv proto, že by tato problematika byla nedostatečně zajímavá a komplikovaná, nýbrž protože se jedná o problematiku tak obsáhlou, že na její úplné vyčerpání by nestačil rozsah této práce. Považuji nicméně za nezbytné aspoň okrajově nastínit současnou úpravu interrupcí v ČR a dalších vybraných státech v kontextu s výše uvedeným.

Obecně můžeme různé přístupy států k problematice interrupcí rozřadit do 4 skupin:

---

²² „Každý má právo na život. Lidský život je hodný ochrany už před narozením.“

²³ Nález Ústavného sídu Slovenskej republiky ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 12/01 – 297

- **státy plně kriminalizující interrupce**, kde je až na příležitostné výjimky podstoupení interrupce trestným činem, bez ohledu na stadium těhotenství a důvod provedení interrupce. Do této skupiny patří většina muslimských zemí, mnoho států Latinské Ameriky, téměř polovina zemí Afriky, a dále např. Malta.
- **státy s vysoce restriktivní právní úpravou interrupcí**, kde umělé přerušení těhotenství není zakázáno zcela, ale důvody opravňující k tomuto zákroku jsou vymezeny velice úzce, a jde o důvodu především zdravotní a eugenické.
- **státy povolující interrupce ze sociálních důvodů**, které sice neuznávají právo ženy svobodně rozhodnout o svém mateřství, nicméně zde již existuje možnost ženy podat žádost o provedení umělého přerušení těhotenství, která musí být posouzena a schválena lékaři, přičemž okruh důvodů pro provedení interrupce je zde podstatně širší než u předchozí kategorie, a spadá do něj už např. i věk ženy nebo její ekonomický či rodinný status
- **státy s liberální úpravou interrupcí, které umožňují umělé přerušení těhotenství na základě žádosti ženy, bez ohledu na důvod provedení tohoto zákroku.**²⁴

Mezi státy s liberální právní úpravou se řadí i ČR. Klíčovým právním předpisem v oblasti právní regulace umělého přerušení těhotenství je zákon č. 66/1986 České národní rady o umělém přerušení těhotenství (dále i jen „interrupční zákon“) a vyhláška č. 75/1986 Sb. (dále jen „interrupční vyhláška“).

Interrupční zákon dle vlastní dikce upravuje umělé přerušení těhotenství, a se zřetelem na ochranu života a zdraví ženy, a v zájmu plánovaného a odpovědného rodičovství, stanoví podmínky pro jeho provádění. Dle § 4 interrupčního zákona se ženě uměle přeruší těhotenství, jestliže o to písemně požádá, nepřesahuje-li těhotenství 12 týdnů a nebrání-li tomu zdravotní důvody, přičemž žena nemá povinnost uvádět důvody, které ji k umělému přerušení těhotenství vedou. Dle § 2 odst. 2 interrupční vyhlášky potom svědčí-li pro umělé přerušení těhotenství genetické důvody, lze uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení 24 týdnů těhotenství. V souladu s § 2 odst. 1 interrupční vyhlášky po uplynutí 12 týdnů délky těhotenství lze dále uměle přerušit těhotenství i po uplynutí této doby, je-li ohrožen život ženy nebo je prokázáno těžké poškození plodu, nebo že plod je neschopen života.

Hodnocení správnosti české právní úpravy interrupcí de lege lata ponechám stranou, a dodám k ní pouze to, že se domnívám, že v současné době považují právní legalizaci interrupcí, respektive ponechání svobodné volby v určité míře na těhotné ženě, za nezbytnou

²⁴ MOLÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušení těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu*. [online] epravo.cz, 10. května 2001 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>.

součást právního řádu demokratického právního státu. Negativní dopady plné kriminalizace interrupcí či vysoce restriktivní interrupční legislativy můžeme sledovat jak v historii československé právní úpravy, tak i v současných úpravách některých států. Tyto přístupy k odpírání těhotným ženám jejich volby ohledně mateřství jdou bez výjimky ruku v ruce se společensky nežádoucími jevy, a to zejm. s tzv. „potratovou turistikou“, kdy občanky států s takovou legislativou vyjíždějí podstupovat interrupce do států s liberálnější úpravou, nebo v horším případě provádění interrupcí ilegálně, zásadně ve zcela nevyhovujícím a zdravotně závadném prostředí, neoborníky či případně samotnou těhotnou ženou, s často fatálními důsledky.

Napříč celým světem potom můžeme najít alarmující kazuistiky, které poskytují další argumenty, proč není vhodné potraty plně kriminalizovat. Jedním ze států kriminalizujících potraty v plném rozsahu bylo ještě donedávna Chile, kde v červnu roku 2013 byla několikrát znásilněna jedenáctiletá dívka, která v důsledku toho otěhotněla, a které hrozilo 3 až 5 let odnětí svobody v případě, že podstoupí interrupci²⁵. Na Chile následně probíhal silný nátlak, což v zemi vyvolalo celospolečenské debaty o rozvolnění vysoce restriktivní úpravy interrupcí a Chile následně zažilo rozsáhlou interrupční reformu.

Rovněž vysoce medializovaný případ se odehrál v El Salvadoru roku 2011, kdy došlo k odsouzení ženy, která v průběhu porodu přišla o dítě, k 30 letům vězení.²⁶ Na rozdíl od Chile, v El Salvadoru žádné liberální novelizační tendence neprobíhají, a v současné době si stále několik salvadorských žen odpykává obdobný trest za spontánní potrat, který byl soudem označen za vraždu.

V evropském kontextu je potom namístě uvést např. Polsko, ve kterém v současné době probíhá novelizace úpravy interrupcí restriktivním směrem, v důsledku čehož polský protipotratový zákon patří k nejpřísnějším v Evropě, a je důvodem masových protestů napříč celým kontinentem.

Lze zhodnotit, že státy s vysoce restriktivní interrupční legislativou vycházejí zásadně z principů ontologického personalismu, a lidský život je pro ně posvátný a pro jeho nepřirozené ukončení nenacházejí často žádné ospravedlnění, ale bez ohledu na filosofické přístupy k počátku lidského života a jeho morálního statusu, je z výše uvedeného zcela zjevné, že tento

---

²⁵ *It's Time for Chile to Change Its Restrictive Abortion Laws* [online] [blog.amnestyusa.org](http://blog.amnestyusa.org/americas/its-time-for-chile-to-change-its-restrictive-abortion-laws/), 24 července 2015 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://blog.amnestyusa.org/americas/its-time-for-chile-to-change-its-restrictive-abortion-laws/>.

²⁶ *The Total Criminalization of Abortion in El Salvador*. [online] [reproductiverights.org](http://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/GLP_FS_ElSalvador-Final.pdf), [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: http://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/GLP_FS_ElSalvador-Final.pdf /.

přístup s sebou nese více negativ, než pozitiv, a tedy se domnívám, že legalizace umělého přerušení těhotenství má svou legitimitu, neboť se jejím prostřednictvím daří úspěšně tato negativa redukovat.

Na druhou stranu, ani opačný extrém – tedy postavení interrupcí na roveň záležitostí každodenního života – není dle mého názoru správnou cestou. Zde uvedu příklad, který tahá za opačný konec pomyslného provazu, a tím je Čína, dlouhodobě označována jako „velmoc potratů“, která od konce 70. let fungovala v režimu politiky jednoho dítěte, kdy nepovolené těhotenství znamenalo sankci či nucený potrat, a v posledních letech se v Číně uplatňuje politika dvou dětí, kdy žena, která otěhotní potřetí, je zásadně „neoficiálně“ donucena podstoupit interrupci. V důsledku toho Čína provádí na deset milionů potratů ročně.²⁷ Umělé přerušování těhotenství je obecně považováno za společensky nežádoucí jev, který se většina států snaží různými způsoby redukovat na minimum, a domnívám se, že tento extrémně liberální přístup a nadužívání interrupcí jako politického nástroje k regulaci počtu obyvatelstva, dělá z tohoto jevu v Číně jakousi běžnou rutinu, přičemž jsou veškeré biologické i další poznatky ohledně počatého lidského života zcela ignorovány.

2.3. Postavení nascitura v soukromém právu

Velmi specifické postavení bude mít nenarozené dítě z hlediska práva soukromého. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále i jen „OZ“) v § 15 odst. 1 uvádí, že *právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*, přičemž dle § 23 OZ *má člověk právní osobnost od narození až do smrti*.

Právní osobností tedy rozumíme způsobilost člověka k právům a povinnostem, resp. způsobilost být vůbec jejich nositelem.²⁸

Pro účely soukromého práva je dle komentářové literatury třeba chápat narozením oddělení plodu z matčina těla (kdy ustříhnutí pupeční šňůry není třeba). Člověk však musí v okamžiku narození žít, přičemž pod pojmem „žít“ je třeba chápat projevení známek života, a to aspoň jedné z nich. Např. německá nauka v souladu s medicínskými poznatky vychází z toho, že člověk žije, pokud mu po oddělení z lůna matčina buď bilo srdce, nebo pulzovala pupeční šňůra, nebo začal přirozeně dýchat nebo započala mozková činnost či volní svalová činnost. Není však vyloučeno, aby byl život člověka konstatován i na základě jiných spolehlivých známek života.

---

²⁷ https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_interrupce_final.pdf

²⁸ GERLOCH, Aleš. In: HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s.

Dalo by se říct, že tím je problematika postavení nenarozeného člověka v soukromoprávním pojetí zjevně vyčerpána, neboť zákon jasně stanoví hranici, kdy je člověk schopen být nositelem práv a povinností, a to jeho narození, nicméně OZ vzápětí v § 25 přichází s výslovným řešením právního postavení nascitura, když uvádí, že *na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že dítě se narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.*

OZ tak pracuje s tzv. „podmíněnou a omezenou právní osobností“, kdy nasciturus požívá právní osobnosti pouze podmíněně, tj. za podmínky, že se dítě narodí živé, a dále jí požívá v omezeném rozsahu, a to v tom smyslu, že může být subjektem jen takových práv, která jsou mu ku prospěchu. Než bude postaveno najisto, zda se nasciturus narodil živý nebo mrtvý, uplatní se tzv. „domněnka narozeného dítěte“. Pokud se však dítě narodí mrtvé nebo dojde k potratu, podmínka narození nenastoupí a je stanovena tzv. „fikce neexistujícího dítěte“, kdy na dítě pohlížíme, jako by nebylo nikdy ani počato, čímž zpětně zaniknou právní účinky, které byly na narození dítěte vázány.²⁹

2.4. Postavení nascitura v trestním právu

Vzhledem k důležitosti trestněprávní úpravy ochrany nenarozeného člověka, považuji pro účely následující kapitoly v první řadě za zcela klíčové co nejpřesnější vymezení pojmu lidského života a lidského plodu. Vzhledem k tématu a účelu práce je zřejmé, že pro správné uchopení nastíněné problematiky se částečně dostáváme mimo oblast právní regulace, neboť stanovení počátku a vývoje lidského života není záležitostí práva, ale především biologie. V ideálním případě by pak právo mělo biologické poznatky o počátku lidského života reflektovat, a přizpůsobit jim koncepci dotčené právní úpravy. Přestože se tedy jedná o odlišné vědní obory, ve vztahu k problematice stanovení statusu lidského plodu je nezbytná jejich vzájemná kooperace.³⁰ S ohledem na absenci legálních definic výše uvedených pojmů s problematikou rovněž velmi úzce souvisí pojmy těhotná žena a těhotenství, které pojem lidského plodu doplňují, a jejichž definici v této kapitole také věnuji prostor.

2.4.1. Těhotná žena a těhotenství

Z hlediska trestního práva ohledně počátku ochrany plodu existují různé teorie, kdy v některých právních řádech převažuje názor, že na lidský zárodek lze pohlížet jako na právem

---

²⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 183-186. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

³⁰ Tamtéž.

chráněnou hodnotu již od fertilizace. Z toho vychází i pojetí biologické (lékařské), kde těhotenství odborné publikace definují jako *období od početí do porodu*.³¹ Jiné teorie tento okamžik posouvají až na období po uhnízdění oplodněného vajíčka v děložní sliznici (nidace).

Pojmy „těhotná žena“ a „těhotenství“ nenacházejí v právních předpisech svou legální definici, ale poměrně jasně a konstantně je definují až autoři odborné literatury, kteří za těhotnou ženu pro účely aplikace trestních předpisů považují ženu v období od nidace do začátku porodu, neboť těhotenství je stav počínající uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici v těle matky až do počátku porodu, kdy plod přechází v živého člověka.³²

Bez ohledu na rozličné názory, které ohledně počátku lidského života napříč společností panují, bude to právě okamžik nidace, který trestní právo považuje za okamžik vzniku lidského života, který je hoděn právní ochranou, které ale, jak je rozebráno níže, nepožívá bezmezně.

V této době je plod chráněn prostřednictvím těhotné ženy, nikoli jako samotný subjekt. Jednání směřující proti životu a zdraví lidského života v této fázi vývoje lze, s výjimkou případů upravených v zákoně (zejm. interrupční zákon), kvalifikovat dle skutkových podstat I. hlavy, 4. dílu zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále i jen „TZ“).

2.4.2. Lidský plod

Embryologie – vědní disciplína, která se zabývá studiem individuálního vývoje jedince v prenatálním období – definuje lidský plod (fétus), jako nenarozeného jedince obratlovce ve fetálním vývojovém období, které začíná u člověka 9. týdnem těhotenství a končí porodem příslušného jedince. Během tohoto období dochází především k intenzivnímu růstu a dalším pochodům diferenciaci tkání, které byly započaty v předchozím embryonálním období. Ve fetální fázi vývoje plodu nastupuje formování orgánů, a jejich příprava na přechod z prostředí nitroděložního na prostředí mimo dělohu matky.

Porodem potom rozumíme ukončení těhotenství narozením živého nebo mrtvého novorozence.³³

Dle komentářové literatury, TZ prostřednictvím trestných činů proti těhotenství ženy předmětnými ustanoveními chrání počínající (klíčící) lidský život a také zdraví matky, přičemž

---

³¹ Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 988.

³² ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1632-1639. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³³ SRP, Bedřich. In: MACKŮ, František a kol. *Porodnictví*. 3. vydání. Praha: Grada, 2014, s. 68-69. Dostupné z: databáze bookport.cz

předmětem útoku je lidský plod až do počátku porodu,³⁴ nicméně zákon samotný pojem „lidského plodu“ nikde nedefinuje.

Právní vymezení pojmu „lidský plod“ neposkytuje ani žádný jiný český právní předpis, nicméně definici nám nabízí odborná literatura vztahující se zejména k trestněprávní ochraně lidského plodu, protože právě trestní předpisy jsou z hlediska ochrany nenarozeného člověka zcela zásadní, a zabývají se jí v nejširší míře.

Pojmem lidského plodu se zabývá např. Zdeněk Kühn, který uvádí, že v českém trestním právu lidským plodem označujeme nenarozené dítě nacházející se v těle matky, přičemž pojmovým znakem trestněprávního pojetí lidského plodu je *stricto sensu* přítomnost lidského plodu v těle matky.³⁵ Dá se tedy říci, že právní pojetí lidského plodu nekoresponduje s pojetím lidského plodu z lékařského hlediska, neboť pro účely medicíny a porodnictví je lidským plodem *vyvíjející se dítě od konce osmého týdne po početí až do narození, přičemž během prvních osmi týdnů se o nenarozeném dítěti hovoří jako o embryu (zárodku)*.³⁶

Pro účely této práce budeme tedy vycházet primárně právě z Kühnova pojetí lidského plodu *stricto sensu* a z přístupu autorů TZ a komentářové literatury, a pojmem „lidský plod“ budeme bez ohledu na jeho biologickou definici chápat nenarozeného jedince člověka v jakékoli fázi jeho prenatálního vývoje od okamžiku nidace do okamžiku začátku jeho porodu.

---

³⁴ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1632-1639. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³⁵ KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 19.

³⁶ Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 321.

3. Trestněprávní ochrana nascitura

3.1. Momentum nativitatis v českém trestním právu

Zatímco otázka, kdy počíná ochrana lidského plodu prostřednictvím právní úpravy, se s ohledem na předchozí kapitolu jeví být vyřešená, otázka kdy naopak tato ochrana končí, a daný jedinec má tedy již podléhat ochraně jako samostatný člověk, ještě donedávna představovala předmět diskuse odborné veřejnosti, a ani v oblasti judikatury nebyla dlouho nalezena jednoznačná shoda. Vyřešení této otázky bylo ovšem zcela klíčové, neboť právě momentum nativitatis – okamžik zrození – je naprosto zásadním milníkem, kdy lidský život přestává požívat ochrany prostřednictvím ochrany těhotenství ženy, a podléhá ochraně sám, nezávisle na těhotné ženě.

Velmi striktní názor na okamžik zrození zastával zpočátku Nejvyšší soud (dále i jen „NS“), když okamžikem počátku ochrany lidského plodu jako samostatného člověka stanovil okamžik, kdy došlo k narození živého lidského plodu, přičemž narozením se rozumí vybavení plodu fyziologickými porodními cestami, resp. vyjmutí plodu operativně (císařským řezem), a novorozeným dítětem potom takové dítě, které aspoň jednou vydechlo a u kterého nenastala biologická smrt.³⁷ Tento názor byl již ale překonán, neboť jak již bylo uvedeno, názory odborné veřejnosti se následně ustálily na tom, že pro účely aplikace trestních předpisů se za lidský plod považuje plod od okamžiku nidace do okamžiku začátku porodu.

K tomu považuji za důležité poukázat i na ustanovení § 142 TZ, dle kterého *matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let*, z jehož dikce jednoznačně vyplývá, že lidský plod požívá ochrany jako samostatný člověk již v průběhu porodu, a není třeba, aby dítě bylo odděleno od matky, nebo opustilo porodní cesty.

Porod je ovšem proces trvající nezanedbatelnou dobu – sestává z fyziologického hlediska ze tří fází (porodních dob). První porodní doba zahrnuje období od počátku porodu do úplné dilatace děložního hrdla. Druhá porodní doba trvá do chvíle, než dítě vyjde porodními cestami ven. Třetí porodní doba se potom nazývá dobou placentární, a završuje proces porodu vypuzením placenty z těla rodičky.³⁸ Toto bylo třeba respektovat a v návaznosti na to zvolit určitý okamžik jako rozhraní důležité zejm. právě pro rozlišení kvalifikace trestných činů vraždy, vraždy novorozeného dítěte matkou a trestných činů proti těhotenství ženy.

---

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86 (publikováno v Bulletinu Nejvyššího soudu České republiky pod č. 2/87 – 10).

³⁸ Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 800-801.

Vzhledem k tomu, že ne vždy je možné, aby právní přístup zcela reflektoval přístup biologický, nelze bez dalšího říct, že počátkem porodu, který se datuje k okamžiku prvních kontrakcí a otevírání děložního čípku rodičky, se lidský plod stává samostatným člověkem, neboť v této fázi se plod stále nachází zcela v těle matky, a není možné jeho oddělení jiným způsobem, než lékařským zákrokem, nebo přirozeným (či uměle vyvolaným) přechodem do fáze druhé doby porodní.³⁹

Jako ideální řešení se jednu dobu jevílo užití tzv. „kritéria viability plodu“, což je schopnost nezávislého přežití a rozvoje nenarozeného člověka (odborné publikace uvádějí, že lidský plod je životaschopný od 23-24. týdne nitroděložního vývoje)⁴⁰. Toto kritérium do určité míry souvisí s empirickým funkcionalismem, neboť přiznává lidskému životu status osoby způsobilé disponovat vlastními právy, a tedy i právem na život, na základě toho, že dosáhl určitého stádia vývoje, ve kterém je již schopen přežít sám, mimo organismus matky. I s tímto názorem se již česká judikatura zcela jednoznačně vypořádala, k čemuž poukazuji na rozsudek krajského soudu (dále i jen „KS“) v Ostravě, kdy v tomto rozhodnutí nalézací soud rozsudkem shledal obžalovaného vinným pokusem trestného činu vraždy, jehož se měl podle skutkových zjištění soudu prvního stupně dopustit tím, že v úmyslu je usmrtit fyzicky napadl svou s ním těhotnou družku, a nenarozený, samostatného života schopný lidský plod, rukou ozbrojenou kuchyňským nožem, čímž způsobil masivní krvácení do dutiny břišní, a současně došlo k zasažení plodu v těle matky, přičemž k usmrcení těhotné ženy i nenarozeného dítěte nedošlo pouze shodou šťastných okolností a díky včasné lékařské pomoci. KS v odůvodnění svého rozsudku mimo jiné uvedl, že pro posouzení otázky, zda se jedná o lidský život či nikoliv, je rozhodující právě schopnost žít mimo organismus matky. Není-li totiž nenarozené dítě životně závislé na matce, je schopno samostatného života, a proto není pouhou součástí těla matky. Útočí-li pachatel proti těhotné ženě, jejíž plod je schopen samostatného života mimo organismus matky, neútočí pouze proti ní, ale proti dvěma osobám, dvěma lidským životům.⁴¹

Tato interpretace TZ byla ovšem vzápětí vyvrácena rozsudkem Vrchního soudu (dále i jen „VS“) v Olomouci kdy se VS s výše uvedenými závěry ostravského KS neztotožnil, a naopak měl za to, že předmětem útoku trestného činu vraždy je pouze živý člověk, kterým je dítě, které přestalo být lidským plodem, přičemž plod přechází v živého člověka okamžikem začátku

---

³⁹ ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva*. [online] pravni prostor.cz. 1. dubna 2019 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava#note-13/>.

⁴⁰ LIŠKA, Karel. In: MACKŮ, František a kol. *Porodnictví*. 3. vydání. Praha: Grada, 2014, s. 1658. Dostupné z: databáze bookport.cz

⁴¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. 36 T 2/2005

porodu. Je zcela nepochybné, jak je rozebráno v předcházejících kapitolách, že podle LZPS je lidský život hoděn ochrany již před narozením, nicméně podle názoru VS v Olomouci je ochrana lidského plodu zajištěna prostřednictvím skutkových podstat trestných činů proti těhotné ženě, a tedy usmrcení plodu v těle matky nelze považovat za usmrcení člověka, ale za způsobení újmy na zdraví samotné matce, součástí jejíhož těla plod dosud je.⁴²

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že za počátek ochrany lidského plodu jako živého člověka nelze považovat ani biologický počátek porodu, ani kritérium viability, a ani úplné oddělení plodu od těla rodičky.

Nabízelo se tedy zvolit střední cestu, ke které se přiklonili i autoři komentářové literatury k TZ, kteří jako počátek porodu pro účely aplikace trestního zákona určili okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky (tj. při porodu se objeví hlavička nebo vedoucí část dítěte, při císařském řezu potom zřejmě začátek operativního zákroku). Z biologického hlediska zde mluvíme o druhé době porodní.⁴³

Toto řešení se minimálně při stávající koncepci současné trestněprávní úpravy jeví jako nejlepší, neboť, jak uvádí např. i Karin Říhová, stanovením okamžiku zrození k biologickému počátku porodu (kontrakce a otevírání děložního čípku), bychom nepřipustně rozšiřovali dopad skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví, neboť často lze porod v této fázi zastavit a dítě se může narodit (opustit tělo matky) až o několik měsíců později, a naopak při přijetí názoru, že plod přechází v živého člověka až okamžikem úplného oddělení dítěte od těla matky, popř. okamžikem prvního nádechu nebo výdechu, bychom usmrcení dítěte matkou při porodu až do okamžiku oddělení od těla matky nebo okamžiku prvního nádechu a výdechu zcela dekriminalizovali.⁴⁴

3.2. Trestné činy proti těhotenství ženy

Umělé přerušování těhotenství je nepochybně sociálně-patologický jev, se kterým souvisí smrt nenarozeného života a ohrožení zdraví těhotné ženy. Již v minulosti se v rámci potratové politiky projevovala snaha tento fenomén vymýtit, nicméně vysoce restriktivní úprava se naopak ukázala být kontraproduktivní, neboť čím přísnější jsou trestní sazby, kterými zákon za provedení potratu hrozí, tím jsou zpravidla dražší nelegálně odborně provedené potraty, a proto

---

⁴² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1496-1500. Dostupné z: databáze beck-online.cz

⁴⁴ ŘÍHOVÁ, Karin. Momentum nativitatis z pohledu trestního práva. [online] [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz). 1. dubna 2019 [cit. 28. března 2021]. Dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava#note-13/>.

se ženy uchylují k neodborným zákrokům, nebo se snaží „pomoci si samy“, a mnohdy na to doplácí svým životem nebo těžkým poškozením zdraví.⁴⁵ Umělé přerušování těhotenství je tedy v ČR legální a upraveno výše uvedeným interrupčním zákonem a interrupční vyhláškou.

Co se potom týče potratů provedených v rozporu s těmito předpisy, jde o nedovolené přerušování těhotenství, kterým se zabývá trestní právo, neboť TZ chrání i život již vznikající, prostřednictvím ochrany těhotenství těhotné ženy proti jakýmkoliv zásahům vůči ní směřujícím k nelegálnímu přerušování těhotenství.

Díl 4 zvláštní části TZ obsahuje tzv. trestné činy proti těhotenství ženy, které jsou odstupňovány podle závažnosti. Jde o nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159), nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 160), pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství (§ 161) a svádění těhotné ženy k umělému přerušování těhotenství (§ 162). Dále pod ochranu nenarozeného života můžeme zahrnout i nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem (§ 167), úpravu usmrcení plodu či vyvolání potratu jako těžké újmy na zdraví těhotné ženy (§ 122 odst. 2 písm. g) a dále kvalifikované skutkové podstaty jiných trestných činů, které směřují vůči těhotné ženě, či úpravu přitěžujících okolností v souvislosti s těhotenstvím ženy.

Tyto jsou podrobněji rozebrány v následujících podkapitolách.

3.2.1. Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu a se souhlasem těhotné ženy

Dle § 159 odst. 1 TZ, kdo bez souhlasu těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

Co se týče pojmu „umělého přerušování těhotenství“, bohužel není v interrupčním zákoně, definován, ač je jím hojně používán. Dle současné komentářové literatury se umělým přerušováním těhotenství rozumí jakékoli jednání směřující k usmrcení lidského plodu. Nezáleží přitom na použitém prostředku sloužícím k umělému přerušování těhotenství.

Vzhledem k tomu, že musí jít o umělé přerušování těhotenství, nelze za něj ale považovat pouhé násilí vůči tělu ženy (např. kopání do břicha ženy).

Šámal dále doplňuje, že na použitém prostředku sloužícím k umělému přerušování těhotenství nezáleží, může jít o prostředky mechanické, chemické, i o operativní zákroky sloužící k vyhnání plodu nebo vyvolání předčasného porodu za podmínky, že tento směřuje k usmrcení lidského plodu.⁴⁶

---

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1632-1639. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁴⁶ Tamtéž.

Skutková podstata obsažena v ustanovení § 159 odst. 1 TZ stanoví postih pro pachatele, který výše uvedeným způsobem úmyslně uměle přeruší těhotenství ženy bez souhlasu těhotné ženy.

To bude obdobně platit i pro skutkovou podstatu, kterou normuje ustanovení § 160 TZ, dle kterého kdo se souhlasem těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství jinak než způsobem přípustným podle zákona o umělém přerušení těhotenství, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti, s výjimkou, že zde bude pachatel jednat na základě výslovného nebo konkludentního souhlasu těhotné ženy.

3.2.2. Pomoc těhotné ženě k nedovolenému přerušení těhotenství a svádění těhotné ženy k nedovolenému přerušení těhotenství

Objektivní stránka trestného činu pomoci těhotné ženě k nedovolenému přerušení těhotenství, jehož skutková podstata je zakotvena v § 161 TZ, spočívá v úmyslném pomáhání těhotné ženě buď k tomu, aby své těhotenství sama uměle přerušila, nebo k tomu, aby jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle zákona o umělém přerušení těhotenství.

Pomáháním potom budeme rozumět obecně pomoc ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) TZ, a proto i zde může jít o pomoc jak fyzickou, tak psychickou.

Fyzickou pomocí bude např. opatření prostředků k provedení nelegálního přerušení těhotenství, nebo získání lékaře k provedení potratu.

Psychickou pomoc můžeme shledat např. v radě, utvrzování, v slibu přispět po trestném činu.

V ustanovení § 162 TZ je potom zakotvena skutková podstata posledního z trestných činů proti těhotenství ženy, a to svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství, dle kterého kdo úmyslně svádí těhotnou ženu k tomu, aby své těhotenství sama uměle přerušila, nebo aby jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle zákona o umělé přerušené těhotenství, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Pojem svádění vykládáme ve smyslu návodu dle § 24 odst. 1 písm. b) TZ, a tedy může svádění spočívat v přemlouvání, poučení o možnosti provést nelegální přerušení těhotenství, ale i schvalování nelegálního potratu u jiné osoby, pokud má takovým jednáním být vzbuzeno rozhodnutí těhotné ženy nelegálně přerušit své těhotenství.

Jak pomoc, tak svádění ke spáchání trestných činů uvedených v této podkapitole, jsou v daném případě posuzovány jako pachatelství, což úzce souvisí s ustanovením § 163 TZ, neboť

těhotná žena se sama trestného činu nedopouští, a proto není možné poskytnout tyto aktivity jako účastenství.⁴⁷

3.3. Trestný čin nedovoleného nakládání s lidským embryem a lidským genomem

Skutkové podstaty trestných činů soustředěných v dílu 5 hlavy I zvláštní části TZ byly zavedeny do právního řádu v souvislosti s mezinárodními závazky ČR vyplývající z mezinárodní Úmluvy o lidských právech a biomedicině a Dodatkovému protokolu k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování lidských bytostí. Tyto dokumenty byly přijaty s vědomím stran, že zneužití biologie a medicíny může vést k činům ohrožujícím lidskou důstojnost.⁴⁸

Objektivní stránka skutkové podstaty uvedené v § 167 TZ spočívá v tom, že pachatel v rozporu s jiným právním předpisem použije pro výzkum lidské embryo nebo větší množství lidských embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií, doveze nebo vyveze lidské embryo nebo větší množství lidským embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií, nebo přeneše lidský genom do buněk jiného živočišného druhu nebo naopak, a dále bude odpovědný za spáchání tohoto trestného činu i ten, kdo provádí zákroky směřující k vytvoření lidského embrya pro jiný účel než pro přenesení do ženského organismu, přeneše vytvořené lidské embryo do dělohy jiného živočišného druhu, nebo během výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách provádí s těmito buňkami manipulace směřující k vytvoření nového lidského jedince (reprodukční klonování).

Zmiňovaným jiným právním předpisem bude zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů.

„Lidským embryem“ se ve smyslu tohoto zákona rozumí totipotentní buňka nebo seskupení takových buněk, které jsou schopny se vyvinout v lidské individuum. Z hlediska medicínského je potom embryem zárodek, nenarozené dítě během prvních osmi týdnů svého vývoje po oplodnění.⁴⁹

„Lidskými embryonálními kmenovými buňkami“ jsou všechny pluripotentní kmenové buňky pocházející z lidských preimplantačních embryí vytvořených mimotělně. Konečně,

---

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s.1652-1653. Dostupné z: databáze beck-online.cz

⁴⁸ HASCH, Karel. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, s. 562-563.

⁴⁹ Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 277.

„liniemi lidských embryonálních kmenových buněk“ rozumíme všechny lidské embryonální kmenové buňky, které jsou uchovávané v kulturách nebo jsou v návaznosti na ně skladovány v kryokonzervované formě.⁵⁰

3.4. Usmrcení plodu jako těžká újma na zdraví těhotné ženy

S pojmem potratu a lidského plodu pracuje kromě výše uvedených skutkových podstat i § 122 TZ, který ve svém druhém odstavci definuje těžkou újmu na zdraví. Tou je mimo jiné dle písm. g) i vyvolání potratu nebo usmrcení plodu. Vzhledem k tomu, že úmyslné vyvolání potratu (přerušeni těhotenství) se posuzuje jako trestný čin nedovoleného přerušeni těhotenství podle § 159 nebo § 160 TZ, bude ustanovení § 122 odst. 2 písm. g) směřovat na případy vyvolání potratu nebo usmrcení plodu z nedbalosti (například u dopravní nehody posouzené jako těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 TZ). Předpokladem vyvolání potratu je, že lidský plod je v době činu vyvolávajícího potrat živý a schopný dalšího vývoje.

Vyvoláním potratu je potom dle Šámala každé jednání, které má za následek přerušeni těhotenství dříve, než dojde k porodu (byť i předčasněmu), a usmrcením plodu je jakékoli jednání, jehož následkem je smrt (odumřeni) plodu, aniž dojde současně nebo bezprostředně k jeho vypuzení. Pod toto ustanovení není možné zahrnout pouhé způsobeni újmy na zdraví plodu, ke kterému dojde za trvání těhotenství. Lékařská terminologie rozumí potratem vypuzeni plodu a placenty z dělohy do 28. týdne těhotenství, a usmrcením plodu ukončeni těhotenství po 28. týdnu jeho trvání až do počátku porodu. Toto lékařské odlišení však pro účely předmětného ustanovení nemá význam, neboť oba případy budou spadat pod § 122 odst. 2 písm. g) TZ.⁵¹

3.5. Přitěžující okolnosti a kvalifikované skutkové podstaty trestných činů

Těhotenství ženy je dále v závěru této kapitoly nutné zmínit v souvislosti s přitěžujícími okolnostmi trestných činů, kdy dle § 42 písm. h) TZ soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin (mimo jiné) ke škodě těhotné ženy.

Výslovně potom s pojmem těhotné ženy pracují konkrétní skutkové podstaty některých trestných činů – konkrétně jde o trestné činy vraždy (§ 140 odst. 3 písm. b), zabití (§ 141 odst. 2 písm. b), účasti na sebevraždě (§ 144 odst. 2), těžkého ublížení na zdraví (§ 145 odst. 2 písm. b), ublížení na zdraví (§ 146 odst. 2 písm. a), ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

---

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1679-1685. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1314-1324. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

(§ 146a odst. 4 písm. b), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 odst. 3 písm. a), nebezpečného vyhrožování (§ 353 odst. 1 písm. b), a nebezpečného pronásledování (§ 354 odst. 2 písm. a).

4. Odpovědnost těhotné ženy za nenarozené dítě

4.1. Trestněprávní odpovědnost a společné ustanovení o beztrestnosti těhotné ženy

Úprava TZ vychází mimo jiné z obecné právní zásady, že nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno (dále i jen „zásada beztrestnosti“). Projevem této zásady je potom společné ustanovení § 163 TZ, dle kterého *těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo o to jiného požádá nebo mu to dovolí, není pro takový čin trestná, a to ani podle ustanovení o návodci a pomocníkovi.*

Na základě shora uvedených skutečností jsme dospěli k závěru, že existuje zájem na ochraně nenarozeného lidského života. Ten je chráněn již na ústavní úrovni, kdy jsou připuštěny výjimky v podobě legálních interrupcí. Po uplynutí určitého času a za splnění určitých okolností (zejm. kdy dítě je zdravé a těhotenství neohrožuje život těhotné ženy) již neexistuje možnost těhotenství ženy uměle přerušit, aniž by tím zároveň nedošlo k naplnění některé ze skutkových podstat trestných činů proti těhotenství ženy.

§ 163 TZ ovšem otevírá v této ochraně nenarozeného lidského života skulinu, která bezmezně kryje jednání samotné těhotné ženy, proti němuž není dítě, které ještě nebylo porozeno, chráněno, a to bez ohledu na stupeň svého prenatalního vývoje.

Základem pro tuto úpravu je pravděpodobně východisko, že nenarozený plod je pouhou součástí těla těhotné ženy. I z toho důvodu je, jak je uvedeno výše, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu považováno za těžkou újmu na zdraví těhotné ženy.

Závislost plodu na své matce je do jistého okamžiku zjevně nesporná, a to zejména v prvních týdnech těhotenství, kdy plod i přes pokročilé možnosti lékařské vědy a techniky nezvládne přežít mimo tělo těhotné ženy ani s pomocí přístrojů, natož samostatně. Beze sporu ale medicína i právo reflektují hranici, při které již není morálně správné nenarozený lidský život ukončit, zejména s ohledem na stadium jeho vývoje.

Jak jsem již uvedla, práce nesměřuje k rozboru správnosti české právní úpravy legálních interrupcí, a budu vycházet z toho, že touto hranicí je doba 12. týdne těhotenství, kdy již není přípustné, aby byla beztrestně provedena interrupce bez legitimujícího důvodu – zákonodárce touto úpravou dává najevo, že plod v takto pokročilé fázi prenatalního vývoje je již hoden zvýšené ochrany, a ukončení jeho života je ospravedlněno pouze závažnými důvody.

Nelze říci, že po uplynutí doby 12 týdnů získává plod právo na život stejné, jako má živý člověk – to jsem ostatně vyloučila již v předcházejících kapitolách, protože za tohoto stavu by bylo v podstatě nemožné právně regulovat umělé přerušení těhotenství v případech ohrožení

života nebo zdraví těhotné ženy, či v případech geneticky vadného vývoje plodu (vitální, zdravotní a eugenické indikace), neboť by při takovém výkladu šlo potom o vraždu. Na druhou stranu nelze přistupovat k této problematice paušálně, a je nutno hodnotit individuálně každý jeden případ.

Z povahy věci a současného stavu zákonodárství a morálních zásad společnosti, lze zhodnotit, že např. život embrya či plodu bude mít obecně menší hodnotu, než život novorozence či dospělého člověka. V případě, kdy toto embryo nebo tento plod bude ohrožovat život těhotné ženy, bude umělé přerušení těhotenství legitimní.

Legitimita ovšem odpadá v případě, kdy se těhotná žena rozhodne např. usmrtit svůj plod v 9. měsíci jeho vývoje, aniž by pro to existoval ospravedlnitelný důvod. Dle mého názoru již v takto pokročilé fázi těhotenství není obhajitelný argument, že plod je pouhou součástí těla těhotné ženy, neboť plod v 9. měsíci vývoje je již samostatného života schopný jedinec, který je oproti stejně starým, a někdy i mladším, nicméně již narozeným dětem, znevýhodněn pouze tím, že ještě nebyl porozen, a tedy nelze ukončení života takto starého plodu matkou ospravedlnit odůvodněním, že těhotná žena má právo rozhodovat o tom, jak naloží se svým tělem, jehož je plod součástí, neboť zde už zároveň ukončuje život samostatného životaschopného jedince.

Ostatně, tento argument je velmi těžko přijatelný i z toho důvodu, že za současného pokročilého stavu medicíny lze při životě udržet mimo tělo matky i děti velmi předčasně narozené (odborná literatura uvádí už 23. týden těhotenství)⁵², tak jak lze potom tvrdit, že plod o několik měsíců starší je pouhou součástí těla ženy, a může být touto ženou beztretně usmrcen, neboť má právo se svým tělem nakládat, jak se jí zlíbí, zatímco dítěti v ani ne polovičním stádiu vývoje bude poskytnuto absolutní právo na život, jen z důvodu, že se nachází mimo tělo své matky?

Komentářová literatura beztretnost těhotných žen za umělé přerušení těhotenství obhajuje například tím, že trestní postih jakéhokoli přerušení těhotenství vždy vede k masivnímu nárůstu nelegálních, převážně neodborně prováděných potratů mimo zdravotnická zařízení, což má za následek zvýšené ohrožení zdraví a životů žen v produktivním věku.⁵³ I tento argument dle mého názoru za současné právní úpravy ovšem selhává – pokud nebude dán po uplynutí 12. týdne těhotenství důvod pro legální provedení interrupce, půjde o interrupci ilegální, za kterou

---

⁵² LIŠKA, Karel. In: MACKŮ, František a kol. *Porodnictví*. 3. vydání. Praha: Grada, 2014, s. 1658. Dostupné z: databáze bookport.cz.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1652-1653. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

bude ten, kdo ji provede, trestně odpovědný, a tedy bude takové umělé přerušení těhotenství sotva provádět kvalifikovaná osoba (lékař) ve zdravotnickém zařízení. Naopak si troufám tvrdit, že těhotná žena, která by se rozhodla ukončit život svého nenarozeného dítěte v takto pokročilém stádiu těhotenství, si zásadně k potratu „pomůže sama“, případně bude nucena využít asistence k tomu nekvalifikované osoby.

Bezmezná aplikace společného ustanovení o beztrestnosti těhotné ženy má potom zcela absurdní výsledek. Pokud opět použijeme modelovou situaci s devítiměsíčním plodem, obecně dojde-li k usmrcení plodu těhotnou ženou po zahájení porodu, resp. po nastoupení druhé doby porodní a později, bude tato žena trestně odpovědná za trestný čin vraždy dle § 140 odst. 3 TZ, kdy za spáchání tohoto trestného činu je horní hranice trestní sazby 20 let nebo až výjimečný trest, případně za trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ, kdy za spáchání tohoto trestného činu je horní hranice trestní sazby až 8 let. Dopustí-li se nicméně tato stejná těhotná ženy stejného jednání, tedy usmrcení svého plodu, před zahájením porodu (respektive před nastoupením druhé doby porodní), bude zcela beztrestná. Vzniká tedy situace, kdy se fakticky na skutkovém stavu nemění nic jiného, než pouhé okolní prostředí dítěte, kdy toto se přesunuje z těla matky mimo její tělo, nicméně z hlediska práva dochází ve velmi krátkém časovém okamžiku k extrémnímu posunu v intenzitě trestního postihu těhotné ženy od jednoho okraje stupnice k jeho protipólu, tedy ze stavu absolutní beztrestnosti až k hrozbě nejvyššího možného trestu, který česká trestněprávní úprava připouští.

Ustanovení tak dle mého názoru vyvolává silné etické dilema, a v souvislosti s ním je třeba se zaměřit hned na několik klíčových aspektů, zejména je nutno objasnit co je vůbec objektem trestných činů proti těhotenství ženy, proč není nenarozené dítě chráněno před jednáním vlastní matky, a zda bude možné dovozovat „aspoň“ odpovědnost těhotné ženy za újmu na zdraví způsobenou živě narozenému dítěti jednáním těhotné v průběhu těhotenství, nebo za smrt narozeného dítěte, ke které dojde v důsledku jednání těhotné v prenatálním období. O to se pokusím v následujících podkapitolách.

4.1.1. Vymezení objektu skutkových podstat trestných činů proti těhotenství ženy

Vzhledem k absenci definice objektu trestného činu v právní úpravě, je tato definice dovozována odbornou literaturou. Objektem obecně rozumíme obligatorní znak skutkové podstaty trestného činu, který má klíčový význam z hlediska systematiky zvláštní části TZ, a tedy i zásadní význam pro kodifikaci celého trestního zákonodárství, neboť umožňuje stanovit

charakter i stupeň společenské závažnosti skutku. Zpravidla bývá definován jako společenské vztahy, zájem a hodnoty chráněné trestním zákonem.⁵⁴

Pod objekt trestných činů proti těhotenství ženy přiřazuje zásadně ve shodě odborná literatura zájem na ochraně počínajícího lidského života a na ochraně života a zdraví matky.⁵⁵

I samotné uchopení takto definovaného objektu je nicméně obtížné, a to ze dvou důvodů – z důvodu aplikace zásady, že nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno, a z důvodu aplikace svolení poškozeného jako okolnosti vylučující protiprávnost činu, kdy dle § 30 TZ *trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájem, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.*

Zaměříme-li se na tu část objektu trestného činu, kterou je zájem na ochraně počínajícího lidského života, tedy na ochraně samotného plodu, lze konstatovat, že by měl sám plod požívat ochrany před nedovoleným ukončením jeho života. To bylo pravděpodobně úmyslem zákonodárce, neboť v opačném případě, kdy by bylo objektem pouze zdraví těhotné ženy, bychom se mohli spokojit s úpravou vyvolání potratu či přerušení těhotenství jako těžké újmy na zdraví těhotné ženy, a skutkové podstaty trestných činů proti těhotenství ženy by potom pozbyly smyslu, resp. by se staly nadbytečnými. Pokud je ale objektem skutkových podstat těchto trestných činů samotný plod, měl by logicky požívat ochrany i vůči vlastní matce, která se rozhodne život plodu ukončit v rozporu s předpisy o umělém přerušení těhotenství, neboť usmrcením plodu dojde k poškození zájmu, který je chráněn TZ. Obecná zásada beztrestnosti ve vztahu k plodu jako objektu trestného činu, potom není aplikovatelná, neboť objektem trestného činu je plod.

Zaměříme-li se naopak na tu část objektu, kterou je ochrana života a zdraví matky, vyvstává zde nejasnost ohledně svolení těhotné s nedovoleným přerušením těhotenství. Obecně je svolení poškozeného okolností vylučující protiprávnost. § 30 odst. 3 TZ potom stanoví, že *s výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odst. 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.* Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost se zákonodárce nadto rozhodl *expressis verbis* vyloučit v rámci úpravy jednotlivých trestných činů proti těhotenství ženy, kdy se lze domnívat, že tím akcentuje zájem na ochraně plodu jako takového, kdy ani jeho matce výslovně nepřísluší rozhodovat o tom, zda někdo může její těhotenství nedovoleně uměle přerušit, či nikoliv, respektive její souhlas nic

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. In: Jelínek, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, s. 164.

⁵⁵ HASCH, Karel. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges. 2013, s. 559.

nezmění na protiprávnosti takového jednání. Na druhou stranu je jí samotné ale možnost tohoto nedovoleného umělého přerušeni svého těhotenství v neomezené míře poskytnuta, a nemůže za něj být trestně odpovědná.

Aplikace výše uvedené zásady beztrestnosti je i zde diskutabilní, neboť shodneme-li se na tom, že objektem předmětných skutkových podstat je kromě zájmu na ochraně zdraví a života těhotné ženy i zájem na ochraně lidského plodu (klíčícího lidského života), není to pouze těhotná žena, která je daným ustanovením chráněna, nýbrž i její nenarozené dítě, které by tak mělo být chráněno i před usmrcením ze strany vlastní matky.

Kombinace těchto dvou zájmů, které se za určitých okolností mohou stát zájmy spolu neslučitelnými, v rámci jednoho objektu, se tak jeví jako silně problematická, a jejím výsledkem je právě deformace zásady beztrestnosti toho, koho má ustanovení chránit, kdy se zásada rozšiřuje a přiznává beztrestnost i ve vztahu k jinému zájmu, neboť tento je kryt totožným ustanovením. Zároveň potom na jednu stranu neumožňuje těhotné ženě zlegalizovat nedovolené přerušeni jejího těhotenství poskytnutím svolení, a osoba, která takový úkon provede, bude trestně odpovědná, nicméně na stranu druhou nedovolené přerušeni těhotenství samotnou těhotnou zcela dekriminalizuje, neboť je i ona sama, respektive její život a zdraví, objektem skutkových podstat, ač spolu se zájmem na ochraně nenarozeného člověka, kterému je v tomto případě ochrana zcela odepřena.

4.1.2. Trestněprávní odpovědnost těhotné ženy za smrt narozeného dítěte v důsledku poškození plodu

S otázkou, zda, a případně v jaké rovině, vzniká těhotné ženě odpovědnost za újmu způsobenou vlastnímu nenarozenému dítěti, úzce souvisí to, jakým způsobem český právní řád nahlíží na subjektivitu nenarozeného dítěte. Možnost vzniku odpovědnosti matky za usmrcení vlastního plodu před zahájením porodu, respektive před nastoupením druhé doby porodní, jsem vyloučila v předcházející podkapitole, neboť zde odpovědnost vylučuje společné ustanovení o beztrestnosti těhotné ženy.

Nabízí se ale otázka, jak to bude s odpovědností matky dítěte, která se na nenarozeném plodu dopustila tak závažných poškození, že se dítě sice narodí živé, ale v důsledku daných poškození záhy po porodu zemře. Narozením dítěte nabývá právní subjektivitu v plném rozsahu, jak je rozebráno výše, a za jeho předčasné ukončení by měl být ten, kdo ho způsobil, trestně stíhán, a to i v případě, kdy je jím vlastní matka, neboť v takovém případě již nedochází k usmrcení plodu, který je součástí těla těhotné ženy, a tedy za něj dle současné koncepce TZ nemůže být těhotná žena trestně stíhána, nýbrž ke smrti již narozeného dítěte, jiného člověka.

Pro inspiraci můžeme nahlédnout do anglického trestního práva, kdy dle zdejší trestněprávní doktríny je trestný čin tvořen dvěma stránkami, a to stránkou vnější (actio reus) a stránkou vnitřní (mens rea). Vnější stránka trestného činu vraždy spočívá v tom, že je neoprávněně usmrcena jiná osoba, ta vnitřní potom v úmyslu způsobit smrt či těžkou újmu na zdraví na straně poškozeného. Anglické trestní právo považuje za počátek lidského života (jako i trestní právo české), okamžik zrození. Plod potom nemůže být podle anglického trestního práva obětí vraždy ani zabití, neboť není za osobu považován. Avšak actio reus trestného činu vraždy nebo zabití bude naplněna, pokud útočník zasáhne plod v těle matky, jestliže se dítě narodí živé, a posléze v důsledku zranění způsobených útokem zemře. Narodí-li se dítě živé, začne totiž požívat ochrany poskytované předpisy, trestajícími usmrcení člověka (homicide law).⁵⁶

V rámci trestního práva českého taková interpretace ovšem pravděpodobně přípustná nebude s ohledem na současnou koncepci (ne)odpovědnosti těhotné ženy – pokud máme dovodit odpovědnost ženy za vraždu svého dítěte, je nutno, aby útok směřoval proti dítěti při probíhajícím porodu v aspoň druhé době porodní. Jen v takovém případě bude možno, aby došlo k naplnění znaků skutkových podstat trestných činů vraždy dle § 140 odst. 3 písm. c) TZ nebo vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ. Bude-li totiž těhotná žena směřovat útok proti dítěti dosud nenarozenému, tedy proti lidskému plodu, ubližuje v podstatě sama sobě, neboť plod je součástí jejího těla, a neubližuje dítěti, tedy jinému člověka, neboť ten v době páchaní skutku de iure neexistuje. Narozené (a právně existující) dítě potom po porodu zemře v důsledku zranění, které utrpěla matka, nikoliv dítě.⁵⁷ Úmyslem těhotné ženy tedy nemohlo být usmrtit dítě („jiného“), nýbrž lidský plod, za což nemůže být trestně odpovědná, a na tom nic nezmění ani fakt, že se účinek jejího jednání dostaví až po porodu dítěte.

Štefan Reháček se potom podrobněji zabývá možností dovozovat odpovědnost těhotné ženy za usmrcení z nedbalosti v situaci, kdy těhotná způsobila vlastní vinou dopravní nehodu, při které plod utrpěl taková zranění, v důsledku kterých záhy po porodu zemřel, kdy je daná situace subsumována pod ustanovení § 143 odst. 1 TZ. Dle tohoto ustanovení se trestného činu usmrcení z nedbalosti dopustí ten, *kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt*. Toto Reháček odmítá

---

⁵⁶ KUČERA, Pavel. Vražda v anglickém trestním právu. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2008, č. 6 [cit. 8. června 2021]. Dostupné z: databaze.beck-online.cz

⁵⁷ REHÁK, Štefan. *Lze stíhat matku za usmrcení z nedbalosti, způsobeného poraněním plodu, s následným úmrtím dítěte po porodu?* [online]. iurium.cz, 6. září 2018 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: https://www.iurium.cz/2018/09/06/lze-stihat-matku-za-usmrceni-z-nedbalosti-zpusobeneho-poraneni-plodu-s-naslednym-umrtim-ditete-po-porodu/#_ftnref5.

zejména z důvodu, že „(...) Ustanovení TZ chrání lidský život, kdy může být předmětem útoku pouze živý člověk. Dítě je živým člověkem, jakmile přestane být plodem. (...)“⁵⁸

S ohledem na zásadu bezrozpornosti právního řádu a argument a maiori ad minus potom Rehák vylučuje i možnost vzniku trestní odpovědnosti těhotné ženy za trestné činy proti zdraví, neboť nelze-li ji trestně stíhat za úmyslné (ani nedbalostní) usmrcení svého plodu, tím spíše ji nebude možné trestně stíhat ani za jeho „pouhé“ poranění či jiné ublížení na zdraví, ač se toto projeví na narozeném dítěti, které si v důsledku matčina počínání v prenatálním období může odnést doživotní zdravotní následky.⁵⁹

4.2. Soukromoprávní odpovědnost

Co se týká práva civilního, jak je uvedeno výše, subjektivita nascitura je dle § 25 OZ koncipována jako podmíněná a omezená - podmíněná narozením živého dítěte, a omezená co do záležitostí, které jsou nasciturovi ku prospěchu. Na počaté dítě se bude hledět jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům, ale pokud se nenarodí živé, bude se na něj hledět, jako by nikdy nebylo ani počato.

Není zřejmé, zda to bylo úmyslem zákonodárce, nicméně dané ustanovení ve své podstatě vylučuje možnost vzniku odpovědnosti těhotné vůči nasciturovi za nedovolené usmrcení plodu v občanskoprávní rovině, neboť aby byl nasciturus nositelem práv (včetně práva na život) pro účely soukromého práva, musí se narodit živý. Pokud dojde k usmrcení dítěte nenarozeného, dojde zároveň k vyloučení vzniku subjektivity nascitura, a na takové dítě se bude hledět, jako by nikdy nebylo, a tedy nemohlo být porušeno právo někoho, kdo nikdy neexistoval.

Toto rozebírá např. i Tomáš Sobek., který zformuloval tzv. „paradox zabitého plodu“, znějící následovně: „*Předpokladem toho, že lidský plod má právo na život, je to, že nebude zabit.*“⁶⁰

Dle Sobka má lidský plod pouze potenciální subjektivitu, tedy jenom potenciální právo na život, a tedy je-li zabit, znamená to, že právo na život ve skutečnosti nemá a nikdy neměl. V kontextu potenciální subjektivity, podmíněné tím, že se dítě narodí živé, je potom dle Sobka právo na život lidského plodu „logickým nesmyslem“.⁶¹

---

⁵⁸ REHÁK, Štefan. *Lze stíhat matku za usmrcení z nedbalosti, způsobeného poraněním plodu, s následným úmrtím dítěte po porodu?* [online]. iurium.cz, 6. září 2018 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: https://www.iurium.cz/2018/09/06/lze-stihat-matku-za-usmrceni-z-nedbalosti-zpusobeneho-poranenim-plodu-s-naslednym-umrtim-ditete-po-porodu/#_ftnref5.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ SOBEK, Tomáš. *Paradox zabitého plodu.* [online]. jinepravo.blogspot.com, 28. února 2011 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2011/02/tomas-sobek-paradox-zabiteho-plodu.html>.

⁶¹ Tamtéž.

Jeví se potom poměrně nešťastné, že je ustanovením upravujícím subjektivitu nascitura poskytována ochrana majetkovým právům nenarozených dětí, kdy podmíněná subjektivita nascitura bude mít zásadně konotace zejm. v dědickém právu, nicméně tím stejným ustanovením je vyloučena ochrana jejich života, který je nepochybně hodnotou mnohem důležitější.

Výše nastíněná problematika § 25 OZ nám ale otevírá prostor pro diskuzi, zda může v soukromoprávní rovině vzniknout odpovědnost matky dítěte za újmu na zdraví dítěte živě narozeného, která vznikla v důsledku jejího počínání v průběhu těhotenství. Pokud se totiž dítě narodí živé, resp. dokud nenarozené dítě přežívá, pak se na něj hledí jako na živě narozené od okamžiku početí. V takovém případě, způsobí-li těhotná žena svým jednáním újmu na zdraví svému nenarozenému dítěti, které se ale následně narodí živé, pohlíží se na něj k okamžiku jeho početí jako na živé dítě, a měly by tedy být založena odpovědnost těhotné za uvedené jednání.

Takové situace navíc nejsou žádnou výjimkou – v České republice se ročně narodí až 3000 dětí s příznaky poruchy fetálního alkoholového spektra (*FASD*) v důsledku užívání alkoholu těhotnými ženami během těhotenství, a na 300 novorozenců ročně má diagnostikovaný přímo samotný fetální alkoholový syndrom (*FAS*).

FAS se projevuje mimo jiné dysmorfickými změnami v obličeji, mikrocefalií (poruchou, vyznačující se abnormálně malou hlavou)⁶², mentální retardací a poruchami chování, kdy mohou být přítomny i vrozené vady srdce a jiných orgánů.⁶³

Dále stojí za zmínku i případy přenosu viru HIV z matky na dítě v průběhu těhotenství nebo porodu, kdy matky vědomě zvyšují riziko tohoto smrtícího viru tím, že dostatečně důsledně nedodrží, případně rovnou odmítnou antiretrovirovou léčbu, která má riziko přenosu viru HIV z matky na plod redukovat. K problematice se vyjadřuje např. Marie Staňková, přední expertka na problematiku HIV / AIDS, která hodnotí úspěšnost preventivního programu jako vysokou, kdy pouze ve 3-5 % případů není zabráněno přenosu infekce, a dodává, že základním předpokladem je kvalitní spolupráce matky se svým ošetřujícím lékařem.⁶⁴ Pokud ovšem žena léky nebere a v preventivním programu nespolupracuje, je riziko přenosu HIV na dítě 10x vyšší, a těhotnou ženu do léčby proti její vůli nikdo nutit nemůže.⁶⁵

---

⁶² Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, s. 643.

⁶³ ZAMORA, Juan. *Stop alkoholu v těhotenství: Mezinárodní den fetálního alkoholového syndromu*. [online]. I2.cuni.cz, 8. září 2020 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/fakulta/clanky/zpravy-a-oznameni/stop-alkoholu-v-tehotenstvi-mezinarodni-den-fetalniho-alkoholoveho>.

⁶⁴ MARTINCOVÁ, Jana. *Těhotenství s HIV/AIDS*. [online]. babyonline.cz, [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.babyonline.cz/tehotenstvi/tehotenstvi-s-hiv-aids>.

⁶⁵ BEDNÁŘOVÁ, Aneta. *HIV pozitivní matky mohou odmítnout léčbu a ohrozit dítě. Nutit je nemůžeme, tvrdí lékař*. [online]. info.cz, 27. května 2017 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z:

Obecně si lze asi jen těžko představit eticky, morálně, a právně natolik obtížný a komplikovaný konflikt zájmů, kterými jsou zájem rodičky na nedotknutelnosti, a zájem dítěte na zachování jeho práva na život a zdraví. Ačkoliv se může často jevit počínání pacienta, který odmítá medicínsky zcela důvodnou zdravotní službu, jako nerozumné, nemění to ničeho na skutečnosti, že vůli pacienta jako aktivního subjektu v oblasti zdravotní péče je třeba respektovat, a to lze vztáhnout i k situacím, kdy těhotná žena bezdůvodně odmítá zákrok fetální medicíny ve prospěch svého dítěte, či situacím, kdy těhotná HIV pozitivní žena odmítá antiretrovirovou léčbu.⁶⁶

Otázkou ale je, zda je situace opravdu tak jednoznačná, jak by se mohlo zdát, a zda právní řád skutečně nepřiznává možnost, jak takovým situacím předcházet, případně je – aspoň v rovině soukromoprávní – sankcionovat.

4.2.1. Žaloby *wrongful life*

Případů, kdy se narozené děti domáhají odškodnění z důvodu, že žijí život nekvalitní, bolestivý, plný utrpení, či s vidinou předčasné smrti, je pramálo, a to nejen v rámci české judikatury, ale globálně. Pro dané žaloby se vžil anglický termín „*wrongful life*“, kdy je možno slovo „*wrongful*“ přeložit ve smyslu „nechtěný“ nebo „bezprávní“.

Žaloby *wrongful life* jsou konstruovány tak, že pochybením je zásadně donošení a porození dítěte, ve smyslu nepodstoupení umělého přerušování těhotenství, které bylo z určitých důvodů namístě. Za škodu je potom považována ztráta šance dítěte vůbec se narodit, a nárok na odškodnění se týká jak fyzické, tak psychické újmy, kterou dítě v důsledku svého narození a života utrpělo.⁶⁷

Dle Ronalda Němce můžeme při podání žaloby *wrongful life* sledovat tři linie případu, a to „*wrongful unsatisfied life*“ ve smyslu nechtěného života s újmou odlišnou od postižení, „*wrongful diminished life*“ ve smyslu nechtěného života s postižením, a „*prenatal injury*“ ve smyslu poškození plodu v průběhu těhotenství.⁶⁸ K podání žaloby je potom aktivně legitimováno samo dítě, které je téměř výhradně dítětem handicapovaným. V rámci pasivně

<https://www.info.cz/zpravodajstvi/cesko/hiv-pozitivni-matky-mohou-odmitnout-lecibu-a-ohrozit-dite-nutit-je-nemuzeme-tvrdi-lekar>.

⁶⁶ ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ, Michaela. Právo rodičů ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2017, č. 5, s. 18-28.

⁶⁷ VAJDA, Lukáš. *Žaloby wrongful life a wrongful birth – teoretický úvod a pohled české rozhodovací praxe*. [online]. epravo.cz, 9. září 2014 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zaloby-wrongful-life-a-wrongful-birth-teoreticky-uvod-a-pohled-ceske-rozhodovaci-praxe-95153.html>.

⁶⁸ NĚMEC, Ronald. Právo dětí žalovat své rodiče. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2017, č. 10 [cit. 25. června 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

legitimovaných potom není vyloučeno směřovat žalobu vůči rodičům dítěte,⁶⁹ a to dle mého názoru zejména ve vztahu k linii „prenatal injury“, kdy lze žalobu koncipovat ve smyslu namítání postižení dítěte, které vzniklo v prenatalním vývoji v důsledku jednání matky dítěte (např. zneužíváním drog těhotnou ženou). Újmou je pak nemožnost narodit se bez postižení, protože nebýt pochybení jiné osoby, k tomuto postižení by nedošlo.⁷⁰

V současné době mi není známo, že by se české soudy zabývaly žalobami wrongful life v souvislosti s prenatalními poškozeními plodu v důsledku jednání matky, a je těžké předvídat, jak by vypadalo potenciální rozhodnutí v této věci. Obecně se dá rovněž říci, že vzhledem ke křesťanské tradici budou žaloby wrongful life v ČR s nejvyšší pravděpodobností neúspěšné, stejně jako např. v Rakousku či Německu.

Problematikou wrongful life žalob obecně se dále zabývá Tomáš Doležal, který rozebírá rozhodnutí KS v Brně č. j. 49 Co 136/2018, které může poskytnout určité vodítko ohledně toho, v jakém duchu by se případné rozhodnutí o wrongful life žalobě v linii prenatal injury mohlo nést. Soud v Doležalem uvedeném rozhodnutí konstatoval následující: *„Podle názoru odvolacího soudu se v podmínkách českého právního řádu náhrady újmy z titulu wrongful life úspěšně domáhat nelze. Základním předpokladem práva na náhradu újmy je vznik (existence) újmy na straně poškozeného a možnost jejího vyčíslení, což je předpoklad, který v daném případě není naplněn. Újma dítěte by měla spočívat v tom, že dítě žije s postižením, k čemuž by nedošlo, pokud by se dítě nenarodilo. Taková konstrukce újmy však implikuje závěr, že hodnota lidského života s postižením je nižší, než jeho neexistence, což je závěr, který nemůže obstát při konfrontaci se základními hodnotami, na kterých je český právní řád založen. (...) Má-li lidský život vyšší hodnotu než jeho neexistence, nelze ani hovořit o újmě způsobené člověku tím, že se (byť s postižením) narodí. (...) Zpochybnění závěru, že lidský život má vyšší hodnotu než jeho neexistence, by vedlo také k řadě nepřijatelných (nejen právních) důsledků, protože by mohlo učinit legitimní snahy o vyloučení protiprávnosti usmrcení postižených osob, který by takovým postupem nemohly být poškozeny, ale naopak by mohly pouze získat), či o zachování života jen u vybraných jedinců (protože život jiných jedinců by nebyl hoden žití), ale také např. možnost, že by postižené osoby podávaly žaloby proti rodičům, kteří se rozhodli přivést je na svět a nikoli absolvovat potrat.“*

---

⁶⁹ DOLEŽAL, Tomáš. Úvod do problematiky „wrongful birth“ a „wrongful life“ žalob. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2013, č. 3 [cit. 25. června. 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

⁷⁰ PINTOVÁ, Kristýna. *Žaloby wrongful birth a wrongful life v českém právu a mezinárodní komparaci*. 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí práce Krejčíková, Helena.

Nadto ale soud vzápětí dodal, že „(...) v této souvislosti je třeba dále zdůraznit, že v daném případě nedochází k postižení člověka v důsledku pochybení lékaře (či kohokoli jiného), ale výhradně na základě jeho vrozených dispozic. Nelze proto poměřovat hodnotu lidského života zdravého a postiženého člověka (a případně kvantifikovat rozdíl mezi nimi), v úvahu přichází pouze srovnání života s postižením s neexistencí člověka. Nelze-li pak určit hodnotu neexistence člověka, nelze ani vyčíslit „újmu“, která vznikla postiženému člověku narozením.“⁷¹

Domnívám se, že právě posledním uvedeným úryvkem soud do budoucna otevírá prostor pro akceptaci wrongful life žalob podávaných z důvodů prenatálních poškození plodu matkou (či jinou osobou), neboť v takovém případě by došlo k postižení člověka v důsledku jednání jiné osoby, nikoli na základě jeho vrozených dispozic, a bylo by možné poměřovat hodnotu lidského života zdravého a postiženého člověka a tedy i kvantifikovat rozdíl mezi nimi. To se ostatně zcela běžně dělá v rámci odškodňování újem na zdraví, ztížení společenského uplatnění apod. Zde by se tedy dítě jako žalobce nedomáhalo toho, že se nemělo narodit, nýbrž toho, že se mělo narodit bez postižení, které vzniklo v důsledku jednání (ať už úmyslného či nedbalostního) jeho matky v prenatálním období.

4.2.2. Omezování práv a svobod těhotné ženy v rámci prevenční povinnosti

Dle § 2900 OZ, vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

Je tak nějak přirozené, že – pomineme-li období do 12. týdne těhotenství v souvislosti s úpravou umělého přerušení těhotenství – rozumná těhotná žena v průběhu gravidity omezí svá vlastní práva žít podle svého, s ohledem na potřeby nenarozeného dítěte. Není to ale bezvýjimečným pravidlem, jak je nastíněno výše, a je otázkou, zda lze omezovat práva „nerozumných“ gravidních žen osobnostními právy nascitura na život a zdraví.

Budeme-li vycházet z § 25 OZ a fikce živě narozeného dítěte, tak již na dítě, které je počato, za předpokladu, že nebylo usmrceno, pohlížíme jako na dítě narozené, od okamžiku početí. Vzhledem k účelu ustanovení je zjevné, že právní řád počítá s možností jednání nascitura, respektive jednání v zastoupení, neboť nasciturus sám zatím jednat nemůže, a nevidím tedy důvod, proč by měla být nemyslitelná situace, že nasciturus v zastoupení využije některého z institutů právního řádu, který mu může zajistit ochranu.

---

⁷¹ DOLEŽAL, Tomáš. Rozhodnutí soudu týkající se tzv. wrongful life žalob [online]. zdravotnickepravo.info, 25. listopadu 2019 [cit. 23 června 2021]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/rozhodnuti-soudu-tykajici-se-tzv-wrongful-life-zalob/>.

Např. Pavlína Jamin shledává reálnou možnost podat jménem nascitura žalobu na ochranu jeho práva na život a zdraví formou předběžného opatření proti těhotné narkomance z důvodu, že svým bezohledným způsobem života porušuje generální prevenční klauzuli § 2900 OZ a tím nascitura vystavuje riziku závažné újmy na zdraví, která může znehodnotit celý jeho budoucí život. To by potom dle názoru Jamin mohlo vést např. k nařízení ústavní léčby narkomanky a tím i k včasné ochraně práv nascitura.⁷² Ostatně, je-li možno jmenovat nasciturovi opatrovníka pro účely dědického řízení, není důvodu, proč by nemohl nasciturus v zastoupení nárokovat své právo na život či zdraví, které v hierarchii osobnostních práv stojí bez dalšího výše.

Dle Jamin by potom mělo být speciální odpovědností lékařů a sociálních pracovníků, aby v takových případech zavčas uplatnili všechny prostředky k ochraně života nascitura.⁷³ Takovou povinnost zákon ale nenařizuje, ani za současné situace bez dalšího nepřipouští.

Obdobnou situací, kdy těhotné ženy závislé na jakékoli formě návykové látky, mnohdy vědomě ubližují nenarozeným dětem, se zabývá Karin Říhová. Uznává, že matku, která své dosud nenarozené dítě ohrozí v době těhotenství, lze usměrňovat jen velmi omezeně, nedopustí-li se zároveň jiného protiprávního jednání, nicméně zcela vyloučeno to také není. V úvahu by pak mohlo připadat např. povinné ochranné léčení. Říhová pro srovnání odkazuje na norskou právní úpravu, kde je možné těhotné ženy, které zneužívají drogy, hospitalizovat a podrobit léčbě závislosti právě jen s odkazem na práva dosud nenarozeného dítěte.⁷⁴ Důvodem pro zakotvení těchto situací výslovně v právu je, že již nenarozené dítě má nějaká práva, a systém by je měl chránit před hrozbami, kterým svůj plod vystavuje těhotná drogově závislá matka, neboť mnohé studie prokázaly, že užívání drog během těhotenství způsobuje významné důsledky pro zdraví a vývoj plodu. V případě uvěznění těhotné toxikomanky jí bude odepřen k drogám přístup, a ač není požívání drog v těhotenství v Norsku trestným činem, může být taková gravidní žena omezena na osobní svobodě, a to až do porodu.⁷⁵

Na tomto místě považuji za důležité zmínit i fakt, že existují státy, kdy je užívání drog v těhotenství přímo místními zákony kriminalizováno, a těhotná žena se tak ohrožováním svého plodu dopouští trestného činu. Jde např. o americký stát Tennessee.⁷⁶

---

⁷² JAMIN, Pavlína. Práva nascitura. Olomouc, 2014. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta.

⁷³ JAMIN, Pavlína. Práva nascitura. Olomouc, 2014. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta.

⁷⁴ ŘÍHOVÁ, Karin. *Zamyšlení nad ochranou lidského plodu v trestním právu*. [online] pravni prostor.cz, 24. října 2018 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ustavni-pravo/zamysleni-nad-ochranou-lidskeho-plodu-v-trestnim-pravu#link-note-2>.

⁷⁵ LADEGAARD, Isak. *For Norwegian drug addicts, pregnancy might lead to incarceration* [online]. sciencenorway.no, 3. srpna 2012 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://sciencenorway.no/addiction-children-drugs-for-norwegian-drug-addicts-pregnancy-might-lead-to-incarceration/1375094>.

⁷⁶ např. <https://www.drugaddictionnow.com/drug-use-during-pregnancy/tennessee-pregnancy-laws/>.

Uznáme-li možnost narozeného dítěte žalovat vlastní matku za újmy, které mu způsobila v prenatalním období vývoje, nebo dokonce možnost nascitura se aktivně bránit proti jednání těhotné ženy, které by mu mohlo způsobit újmu, dostáváme se tím do velmi paradoxní situace, a zároveň do rozporu s obecnou zásadou bezrozpornosti právního řádu co do souvislosti s argumentem a *minori ad maius*, dle kterého platí-li něco pro méně významnou skutečnost, pak to jistě platí i pro skutečnost významnější. Pokud lze určitým způsobem právně sankcionovat jednání těhotné ženy nebo matky narozeného dítěte v průběhu gravidity, ať už omezením na osobní svobodě nebo povinností dítě odškodnit, lze logicky očekávat, že by takové sankcionování mělo být na místě i v případě mnohem závažnějšího jednání, výsledkem kterého je nedovolené usmrcení plodu. Zde je ale třeba se vrátit ke slovům Sobka, který výstižně shrnuje, že „*předpokladem toho, že lidský plod má právo na život, je to, že nebude zabit. (...) Zabití plodu totiž neznamena porušení, ale vyloučení práva na život.*“⁷⁷ Jednoduše řečeno, pokud se dítě nikdy nenarodí živé (bude – ač nedovoleně – usmrceno dříve, než se narodí), z právního pohledu na něj bez dalšího hledíme, jako by nebylo ani počato, a kde není žalobce, není ani soudce.

Bez ohledu na vyšší stupeň závažnosti jednání je tak nutno uzavřít, že za současného stavu zákonodárství bude pravděpodobně přípustná pouze jedna jediná sankce těhotné ženy za usmrcení svého nenarozeného dítěte klidně i v nejpokročilejší fázi těhotenství těsně před porodem, případně za vědomé zavinění smrti dítěte narozeného v důsledku prenatalního poškození, a to sankce morální.

4.3. Návrhy de lege ferenda

Již na prvních stránkách práce jsem dospěla k závěru, že lidský život je hoden ochrany už před narozením.

Ochrana je lidskému fétu zaručena od prvopočátku jeho vývoje, kdy je plod od samotného okamžiku nidace na určité úrovni chráněn jak veřejnoprávní tak soukromoprávní regulací, kdy tato ochrana působí proti každému, kdo by chtěl ukončit těhotenství ženy proti její vůli, a po 12. týdnu těhotenství i proti každému, kdo by chtěl její těhotenství ukončit s jejím souhlasem. V každé fázi gravidity je ovšem zároveň ponecháno zcela na libovůli těhotné, zda své těhotenství ukončí sama, případně zda bude jednat způsobem, který plod neusmrtí, nicméně zásadně poškozuje jeho zdraví.

---

⁷⁷ SOBEK, Tomáš. *Paradox zabitého plodu*. [online]. jinepravo.blogspot.com, 28. února 2011 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2011/02/tomas-sobek-paradox-zabiteho-plodu.html>.

Jak jsem zmínila výše, legální interrupce považuji za nezbytnou součást moderního demokratického státu, s ohledem na rizika, která jejich kriminalizace přináší, a jednáním těhotné ženy v prvních 12. měsících se tedy v souvislosti s návrhy de lege ferenda nebudu zabývat.

Domnívám se ale, že pokud žena v této lhůtě učiní závažné rozhodnutí, že si dítě ponechá, i přesto, že jí byla dána možnost své těhotenství uměle přerušit, měla by jí zároveň tímto okamžikem vzniknout určitá míra odpovědnosti za jeho život a zdravý vývoj.

K tomuto názoru mě vede primárně fakt, že to, že je lidský život hoděn ochrany už před narozením, je hodnotou zakotvenou na ústavní úrovni, kdy připustíme-li, že je z povinnosti tuto ochranu respektovat, absolutně vyloučena samotná matka dítěte, člověk, který je za vznik nového života a jeho trvání i po uplynutí lhůty pro umělé přerušování těhotenství z velké části odpovědný, nebude ustanovení LZPS přiznávající nasciturovi právo na právní ochranu již před narozením ničím jiným, než nevymahatelným přáním zákonodárce.

Zároveň se dostáváme do situace, kdy se právo dostává do rozporu s morálkou a etikou. Ačkoliv se pravděpodobně společnost většinově shodne na tom, že usmrcení novorozence nebo rodičeho se dítěte v 9. měsíci jeho vývoje není morální ani etické. Jak víme, není to ani legální. Naopak může být matka za vraždu novorozence odsouzena až k výjimečnému trestu. Pokud tak ale učiní o několik okamžiků dříve, před nastoupením druhé doby porodní, bude zcela nepostižitelná. Pro tuto úpravu dle mého neexistuje důvod, neboť z biologického hlediska není rozdíl mezi devítiměsíčním plodem, který se stále nachází v těle matky, a mezi stejně starým plodem, který byl již porozen, kromě toho, že se změnilo jeho okolní prostředí.

Pokud tedy připouštíme možnou odpovědnost matky za vraždu svého narozeného dítěte, je dle mého názoru namíste připustit i vznik její odpovědnosti za usmrcení svého nenarozeného dítěte, pokud tak neučiní v souladu s předpisy regulující umělé přerušování těhotenství.

Nepřikláněla bych se k rozšíření skutkových podstat trestných činů i na nenarozeného člověka, nýbrž bych za dostačující změnu považovala pouhé zařazení těhotné ženy mezi potenciální pachatele trestných činů proti těhotenství ženy, resp. odstranění společného ustanovení o beztrestnosti těhotné ženy, a přeformulování stávajících skutkových podstat 4. dílu trestných činů proti životu a zdraví, klidně se zachováním současných trestních sazeb. Pro stanovení konkrétního trestu by potom soud zohledňoval různé faktory, jako stáří plodu (neboť bude podstatný rozdíl v usmrcení plodu den po uplynutí lhůty pro umělé přerušování těhotenství bez udání důvodu, a usmrcení plodu v třetím trimestru gravidity), či způsob a důvod přerušování těhotenství, kdy by byl samozřejmě dán široký prostor pro uplatnění zásady

subsidiarity trestní represe, v případech, kdy by bylo přerušení těhotenství ospravedlněno důvody hodnými zvláštního zřetele.

Považuji za vhodné na tomto místě zdůraznit, že se v žádném případě nebudeme o sankcionování případů spontánních, nechtěných a nezaviněných potratů. Tím bychom se od moderního demokratického právního státu vzdálili na míle daleko, a přiblížili bychom se tak právní úpravě států jako je např. El Salvador a jiné. Vznik trestní odpovědnosti by se posuzoval individuálně s ohledem na zvláštnosti každého jednoho případu, a sankcionovala by výlučně situace, kdy si těhotná vědomě počíná způsobem, který s ohledem na současný stav medicíny a obecné povědomí prokazatelně způsobuje prenatální úmrtí plodu (např. zneužívání alkoholu či jiných drog).

Naopak bych se ale nepřikláněla např. ke kriminalizaci zneužívání návykových látek v těhotenství po vzoru státu Tennessee - ostatně radikální zamezení závislé osobě přístupu k látce, která závislost vyvolala, může mít na zdraví těhotné i plodu negativní následky, které mohou vyústit až v potracení plodu. Domnívám se ale, že by bylo vhodné připustit možnost regulovat jednání těhotné ženy, která vědomě ohrožuje život a zdraví svého nenarozeného dítěte, ač se rozhodla nepodstoupit umělé přerušení těhotenství a dítě donosit, a to například po vzoru Norska způsobem obdobným ochrannému léčení. V rámci tohoto léčení by bylo na těhotnou ženu terapeuticky působeno ve snaze zmírnit či zcela odstranit rizikové faktory ohrožující vývoj plodu. Spolu s tím by bylo pravděpodobně potřebné zakotvit i povinnost určitých osob (např. lékaře), které zjistí ohrožení nenarozeného dítěte, tuto povinnost nahlásit příslušnému orgánu (např. některému z orgánů činných v trestním řízení, orgánu sociálně-právní ochrany dětí apod.), aby byla ochrana života a zdraví nascitura skutečně efektivní. Tím by odpadla nutnost domáhat se za nascitura v zastoupení, kterého by se musel někdo dobrovolně ujmout, ochrany soukromoprávní cestou, s nejistým výsledkem.

Domnívám se, že touto cestou by se dalo předcházet jak spontánním úmrtím nenarozených dětí či rození dětí s postiženým vyvolaným tím, že matka v těhotenství zneužívala návykové látky, tak i přenosu smrtelných chorob (zejm. HIV) z matky na dítě.

Je jasné, že by výše uvedené bylo citelným zásahem do práv těhotných žen, zejm. co do práva na nedotknutelnost a na osobní svobodu, nicméně poměříme-li tyto hodnoty s právem na život a zdraví jiného lidského života, který se těhotná žena sama rozhodla donosit, a zohledníme-li fakt, že samotné těhotné ženě daný zásah nebude na újmu (naopak jí může být ku prospěchu), je dle mého názoru upřednostnit zájem na ochraně práva na život a zdraví nascitura, před právem těhotné ženy svobodně rozhodovat o svém těle ve smyslu požívání návykových látek během gravidity, či bezdůvodnému odmítání antiretrovirové léčby.

Rovněž zde sledávám zájem celospolečenský, kdy je rozhodně v zájmu společnosti, aby se počet jedinců narozených s postižením, které nevzniklo přirozenou cestou, nýbrž v důsledku jednání jiných osob, redukovalo na minimum, ideálně zcela eliminovalo.

V každém případě je tu potom zájem dítěte, které se s takovým postižením narodí, ač by jinak mohlo žít zdravý a plnohodnotný život, kdy cesta k případnému odškodnění je složitá, a často ani nebude možná z důvodu předčasného úmrtí dítěte, nebo neexistence osoby, která by dítě zastupovala, a také finanční kompenzace nikdy reálně nevynahradí právo člověka žít zdravý život bez postižení.

Závěr

V úvodu práce jsem uvedla, že je mým cílem zanalyzovat regulaci postavení nenarozeného člověka obecně v systému práva mezinárodního i národního, neboť se domnívám, že úprava *de lege lata* neposkytuje dostatečné prostředky, který by zajistily dostatečnou ochranu *nascitura*. V práci jsem chtěla poukázat na nedostatky této úpravy, zejména potom na etická a morální dilemata, která v souvislosti s ní mohou vzniknout, a navrhnout úpravu *de lege ferenda*, která by mohla tyto nedostatky a jejich důsledky eliminovat.

Svou teorii o nedostacích zejména české právní úpravy jsem si v průběhu psaní práce potvrdila. Problematika je velmi kontroverzní, a dosáhnout celospolečenského konsensu je prakticky nemožné. I z toho důvodu v této oblasti právní regulace velmi často postrádáme legální definice, a to jak na úrovni mezinárodních dokumentů, tak v rámci české úpravy, kdy mezinárodní smlouvy raději ponechávají na každém státu, aby problematiku reguloval v souladu s lokálními standardy, a národní úprava potom definování klíčových pojmů přenechala ve velké míře soudnímu rozhodování.

Dále jsem dospěla k závěru, že je zcela vyloučena jakákoli trestní odpovědnost těhotné ženy za poškozování svého nenarozeného dítěte, ústící buď v jeho smrt ještě v děloze, nebo po narození, případně v narození dítěte, které je v důsledku těchto poškození těžce zdravotně postižené. Z hlediska trestního práva si těhotná žena může činit, co uzná za vhodné, kdy neexistuje možnost, jak ji za takové jednání sankcionovat.

Méně jednoznačné je to potom s odpovědností soukromoprávní, kde jsem dospěla k závěru, že – budeme-li vykládat příslušná ustanovení s ohledem na jejich účel – je možná jakási ochrana práv *nascitura* již před jeho narozením, nicméně cesta k této ochraně je komplikovaná, neefektivní, a s ohledem na absenci přílehlavé judikatury je výsledek těchto snah zatím stále nepředvídatelný. Domnívám se ovšem, že lze očekávat příznivý vývoj judikatury týkající se odškodňování dětí za zdravotní postižení, která jim byla způsobena jednáním jejich matek v průběhu gravidity.

Rovněž jsem dospěla k závěru, že budeme-li vycházet z obecné premisy, že právo má být minimem morálky, domnívám se, že by i v tomto případě mělo právo morálku reflektovat, a v případě kolize práva *nascitura* na život a práv těhotné ženy libovolně nakládat s vlastním tělem by mělo po dobu od uplynutí lhůty pro umělé přerušování těhotenství, až do oddělení dítěte od těla matky, dostat přednost právo na život a zdravý vývoj *nascitura*. Pokud se těhotná žena rozhodne dobrovolně své dítě donosit a porodit, měla by rovněž nést aspoň v určité míře

odpovědnost za to, že v důsledku jejího jednání nenarozené dítě zemře, nebo zemře záhy po narození, či bude žít s doživotními následky, díky kterým nebude moci vést zdravý a plnohodnotný život.

Z toho důvodu v práci uvádím možné návrhy de lege ferenda, které by mohly těmto situacím předcházet, kdy dle mého názoru by mohlo být vhodným institutem povinné léčení těhotných žen závislých na návykových látkách po vzoru norské úpravy, nebo nucené podstoupení léčby nebezpečné choroby, která může být v průběhu těhotenství či porodu přenesena na dítě, a tím podstatně ovlivnit jeho další vývoj i celý postnatální život. Rovněž se domnívám, že by se paušálně neměla vylučovat trestní odpovědnost těhotné ženy za usmrcení plodu po uplynutí lhůty pro dovolené přerušování těhotenství bez zákonného důvodu, bez zohlednění stupně vývoje plodu, pohnutek, které ženu k činu vedly, způsobu, kterým k usmrcení plodu došlo, stupni zavinění a vyvolaných následků.

Zda by i obdobná nová úprava přinesla další negativa a vyvolala nové problémy, by pravděpodobně ukázala až praxe a podrobnější analýza, která by rozsahem významně přesáhla rozsah této práce. Jisté ale je, že současná úprava otevírá prostor pro zcela nemorální a neetické jednání, které ve většině případů není postižitelné zákonem, a mohlo by stát za zvážení se pokusit tuto úpravu přehodnotit.

Seznam literatury

Monografie

- Kolektiv autorů. *Rodinná encyklopedie zdraví*. Praha: Gemini, 1993, 1184 s.
- Clark, J. O. E. (ed.). *The Human Body*. London: Marshall Editions Limited, 1989, 336 s.
- VÁCHA, Marek a kol. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 312 s.
- BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s.
- MACKŮ, František a kol. *Porodnictví*. 3. vydání. Praha: Grada, 2014, 3743 s. Dostupné z: databáze bookport.cz.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s.

Komentářová literatura

- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání, 2012. Praha: C. H. Beck, 1696 s.
- WÁGNEROVÁ, Eliška. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2012, 931 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Časopisecké zdroje

- SUCHÁNEK, Marek. Mýtus ontologického personalismu. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2017, č 3 [cit. 25. března 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- SUCHÁNEK, Marek. Evolučně-konzervativní pojem osoby. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2020, č. 1 [cit. 24. března 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- LAJKEP, Tomáš. Status lidského embrya z hlediska filozofické antropologie. *Scripta bioethica*, 2003, roč. 3, č. 4, s. 6.
- VALC, Jakub. Má opravdu „každý“ právo na život? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2016, č. 4 [cit. 25. března 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

KUČERA, Pavel. Vražda v anglickém trestním právu. *Trestněprávní revue* [online databáze], 2008, č. 6 [cit. 8. června 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ, Michaela. Právo rodičí ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2017, č. 5, s. 18-28.

KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 19.

DOLEŽAL, Tomáš. Úvod do problematiky „wrongful birth“ a „wrongful life“ žalob. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2013, č. 3 [cit. 25. června. 2021].

Dostupné z: databáze beck-online.cz.

NĚMEC, Ronald. Právo dětí žalovat své rodiče. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2017, č. 10 [cit. 25. června 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Kvalifikační práce

SUCHÁNEK, Marek. Morální status embrya v perspektivě morální diference mezi human being a human person. Olomouc, 2016. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.

KRUPA, Matěj. *Mezinárodní ochrana práv dítěte*. 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí práce Bayerová, Monika.

PINTOVÁ, Kristýna. *Žaloby wrongful birth a wrongful life v českém právu a mezinárodní komparaci*. 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí práce Krejčíková, Helena.

JAMIN, Pavlína. Práva nascitura. Olomouc, 2014. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta.

Internetové zdroje

Harvard Magazine: *Debating the Moral status of the Embryo* [online]. harvardmagazine.com, 2004 [cit. 27. března 2021]. Dostupné z:

<https://www.harvardmagazine.com/2004/07/debating-the-moral-statu.html>.

It's Time for Chile to Change Its Restrictive Abortion Laws [online] blog.amnestyusa.org, 24 července 2015 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://blog.amnestyusa.org/americas/its-time-for-chile-to-change-its-restrictive-abortion-laws/>.

LADEGAARD, Isak. *For Norwegian drug addicts, pregnancy might lead to incarceration* [online]. sciencenorway.no, 3. srpna 2012 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://sciencenorway.no/addiction-children-drugs/for-norwegian-drug-addicts-pregnancy-might-lead-to-incarceration/1375094>.

The Total Criminalization of Abortion in El Salvador. [online] reproductiverights.org, [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: http://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/GLP_FS_ElSalva-dor-Final.pdf/.

REHÁK, Štefan. *Lze stíhat matku za usmrcení z nedbalosti, způsobeného poraněním plodu, s následným úmrtím dítěte po porodu?* [online]. iurium.cz, 6. září 2018 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: https://www.iurium.cz/2018/09/06/lze-stihat-matku-za-usmrceni-z-nedbalosti-zpusobeneho-poranenim-plodu-s-naslednym-umrtim-ditete-po-porodu/#_ftnref5.

ŘÍHOVÁ, Karin. *Zamyšlení nad ochranou lidského plodu v trestním právu*. [online] pravni prostor.cz, 24. října 2018 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/ustavni-pravo/zamysleni-nad-ochranou-lidskeho-plodu-v-trestnim-pravu#link-note-2>.

ŘÍHOVÁ, Karin. *Momentum nativitatis z pohledu trestního práva*. [online] pravni prostor.cz, 1. dubna 2019 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/momentum-nativitatis-z-pohledu-trestniho-prava#note-13/>.

MOLÁROVÁ, Gabriela. *Umělé přerušování těhotenství a jeho úprava v českém právním řádu*. [online] epravo.cz, 10. května 2001 [cit. 28. března 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/umele-preruseni-tehotenstvi-a-jeho-uprava-v-ceskem-pravnim-radu-7062.html?mail>.

SOBEK, Tomáš. *Paradox zabitého plodu*. [online]. jinepravo.blogspot.com, 28. února 2011 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2011/02/tomas-sobek-paradox-zabiteho-plodu.html>.

ZAMORA, Juan. *Stop alkoholu v těhotenství: Mezinárodní den fetálního alkoholového syndromu*. [online]. lf2.cuni.cz, 8. září 2020 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/fakulta/clanky/zpravy-a-oznameni/stop-alkoholu-v-tehotenstvi-mezinarodni-den-fetalniho-alkoholoveho>.

MARTINCOVÁ, Jana. *Těhotenství s HIV/AIDS*. [online]. babyonline.cz, [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.babyonline.cz/tehotenstvi/tehotenstvi-s-hiv-aids>.

BEDNÁŘOVÁ, Aneta. *HIV pozitivní matky mohou odmítnout léčbu a ohrozit dítě. Nutit je nemůžeme, tvrdí lékař.* [online]. info.cz, 27. května 2017 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.info.cz/zpravodajstvi/cesko/hiv-pozitivni-matky-mohou-odmitnout-lecibu-a-ohrozit-dite-nutit-je-nemuzeme-tvrdi-lekar>.

VAJDA, Lukáš. *Žaloby wrongful life a wrongful birth – teoretický úvod a pohled české rozhodovací praxe.* [online]. epravo.cz, 9. září 2014 [cit. 7. června 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zaloby-wrongful-life-a-wrongful-birth-teoreticky-uvod-a-pohled-ceske-rozhodovaci-praxe-95153.html>.

DOLEŽAL, Tomáš. Rozhodnutí soudu týkající se tzv. wrongful life žalob [online]. zdravotnickepravo.info, 25. listopadu 2019 [cit. 23 června 2021]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/rozhodnuti-soudu-tykajici-se-tzv-wrongful-life-zalob/>.

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy, důvodové zprávy

Zákon č. 2/1992 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 66/1986 Sb., Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 75/1986 Sb., Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Všeobecná deklarace lidských práv

Judikatura

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 5. 1980 ve věci *W. P. proti Spojenému Království*, č. 8416/78.

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 19. 5. 1992 ve věci *H. proti Norsku*, č. 17004/90.

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 8. 7. 2004, *Vo proti Francii*, č. 53924/00.

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86 (publikováno v Bulletinu Nejvyššího soudu České republiky pod č. 2/87 – 10).

Nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 12/01 – 297.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. 36 T 2/2005.

Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce jsou právně-etické aspekty ochrany lidského plodu, kdy je analyzována česká soukromoprávní i veřejnoprávní úprava, i mezinárodní standardy ochrany nenarozeného člověka, a následně jsou poznatky aplikovány na potenciální praktické případy, a jsou zkoumány jejich morální a etické důsledky.

Práce je členěna do čtyř kapitol. Kapitola první se zabývá vybranými filozofickými přístupy k morálnímu statusu embrya – ontologickým personalismem, empirickým funkcionalismem a morálním gradualismem. Druhá kapitola zkoumá postavení nenarozeného člověka optikou práva mezinárodního i českého, a rovněž se dotýká problematiky legitimacy interrupcí a kolizi práv lidského plodu s právy těhotné ženy. Třetí kapitola se podrobněji zaměřuje na trestněprávní ochranu nascitura. Kapitola čtvrtá potom aplikuje získané poznatky a zkoumá odpovědnost těhotné ženy za své nenarozené dítě.

Klíčová slova

Lidský plod, Nasciturus, Ontologický personalismus, Empirický funkcionalismus, Morální gradualismus, Morální status embrya, Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o právech dítěte, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Právo na život, Interrupce, Lidský plod, Trestné činy proti těhotenství ženy, Wrongful life.

Abstract and key words

Abstract

The subject of this diploma thesis are legal and ethical aspects of human fetus protection, focused on analyzing the Czech private and public laws, as well as international standards of protection of unborn human. The results of the analysis are then applied to potential practical cases and their moral and ethical consequences.

This thesis is divided into four chapters. The first chapter describes selected philosophical approaches to the moral status of the embryo – ontological personalism, empirical functionalism and moral gradualism. The second chapter examines the position of the unborn person from the perspective of international and Czech law, and also deals with the topic of the legitimacy of abortions and conflict of human fetus rights with the rights of pregnant woman. The third chapter focuses in more detail on the criminal law protection of unborn person. The fourth chapter then applies the acquired knowledges and examines the responsibility of a pregnant woman for her unborn child.

Key words

Human Fetus, Nasciturus, Ontological Personalism, Empirical Functionalism, Moral Gradualism, Moral Status of the Embryo, Universal Declaration of Human Rights, Convention on the Rights of the Child, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Right to life, Abortions, Crimes against pregnancy, Wrongful life.